

มสช.
มูลนิธิสัมมาชีพ
RIGHT LIVELIHOOD FOUNDATION

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ “งานพัฒนาและเพิ่มมูลค่า ห่วงโซ่อาหารและสินค้า เกษตร (Supply Chain) กลุ่มเกษตรกร”

โครงการบูรณาการภาคีเครือข่าย
ขยายระบบอาหารเพื่อสุขภาวะ
ตลอดห่วงโซ่และระบบอาหาร
ที่ยั่งยืนในจังหวัด

- ✓ ชัยนาท
- ✓ สุพรรณบุรี
- ✓ กาญจนบุรี

จัดทำโดย
มูลนิธิสัมมาชีพ

1111/23 เดอะเฮาท์ แอท ซอยลาดพร้าว 94 (ปัญจมิตร) แขวงพลับพลา
เขตวังทองหลาง กทม. 10310 โทรศัพท์ : 02-5309204-5 โทรสาร : 02-5309206

รายงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ

“งานพัฒนาและเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่อาหารและสินค้าเกษตร (Supply Chain) กลุ่มเกษตรกร”

โครงการบูรณาการภาคีเครือข่ายขยายระบบอาหารเพื่อสุขภาพตลอดห่วงโซ่และระบบอาหารที่ยั่งยืน

ในจังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี

จัดทำโดย

มูลนิธิสัมมาชีพ

รายงานการศึกษาฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนจาก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

และมูลนิธิชีวิตไท (Local Act)

ธันวาคม 2567

1111/23 เดอะฮาบิแทท ซอยลาดพร้าว 94 (ปัญญามิตร) แขวงพลับพลา

เขตวังทองหลาง กทม. 10310 โทรศัพท์ : 02-5309204-5 โทรสาร : 02-5309206

คณะวิจัย

นายจรรพพันธุ์	จารโยภาส	อดีตรองอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และคณะกรรมการ รางวัลเอสเอ็มอีต้นแบบ มูลนิธิสยามซีพ
นางลักขณา	อนุพันธ์	ที่ปรึกษาทางการเงินและแผนธุรกิจ (SME D Coach) ธนาคาร พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย
นางสาววลัยพร	ทิพย์สุภลักษณ์	ผู้อำนวยการมูลนิธิสยามซีพ
นางสาวอารีย์	คงแจ่ม	รองผู้อำนวยการมูลนิธิสยามซีพ
นางสาวพรพิมล	นวนกุล	เจ้าหน้าที่พัฒนาผู้ประกอบการ มูลนิธิสยามซีพ
นายสมมาณัฐ	เชยโต	เจ้าหน้าที่พัฒนารัฐกิจชุมชน มูลนิธิสยามซีพ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมา	5
1.2 เป้าหมายหลัก (Objectives)	6
1.3 วัตถุประสงค์โครงการ	6
1.4 ตัวชี้วัด	6
1.5 กลุ่มเป้าหมาย	6
1.6 ขอบเขตการศึกษา	6
1.7 วิธีการ และเครื่องมือ	7
1.8 แผนปฏิบัติการ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ	
2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นิยามความหมายห่วงโซ่อุปทาน (supply chain)	8
2.2 ตัวอย่างการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิตของวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ	9
บทที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นพื้นที่ศึกษา 3 จังหวัด (ชัยนาท กาญจนบุรี และสระบุรี)	
3.1 กลุ่มทำน้าบ้านหอมกระจุก ต.ดอนกำ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	20
3.2 กลุ่มพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช ต.นางบวช อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี	22
3.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง	23
3.4 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาท์ ต.เขาดิน อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี	25
บทที่ 4 กระบวนการ และรูปแบบการวิจัย	
4.1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)	27
4.2 จัดประชุมเพื่อศึกษา/ค้นหาข้อมูลพื้นที่เป้าหมาย	32
4.3 อบรมให้ความรู้เรื่องห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และการเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)	35
4.4 การปฏิบัติการเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)	40

บทที่ 5 บทสรุป

5.1 สถานการณ์และแนวโน้มด้านการส่งเสริมอาหารปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์	43
5.2 บทสรุป และแนวทางการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิต	44
5.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย	49
5.4 บทส่งท้าย	50

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

มูลนิธิตวิวิทไท (Local Act) ได้ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคเกษตรกรรมที่เรื้อรังมายาวนาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบัน แนวทางของมูลนิธิตวิวิทไท จะมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของชาวนาและเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการผลิต จากระบบเกษตรเคมีสู่ระบบเกษตรระยะปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยลดต้นทุนการผลิต เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตัดวงจรการผูกขาดราคาของพ่อค้าคนกลาง รวมถึงได้ผลผลิตที่มีคุณค่า ส่งผลดีต่อสุขภาพของทั้งผู้ปลูกและผู้บริโภค อีกทั้งยังเชื่อมโยงไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถรักษาที่ดินทำกินอันเป็นปัจจัยการผลิตอาหารที่สำคัญที่สุดไม่ให้หลุดมือ ซึ่งหมายถึงการรักษาความมั่นคงอาหารไว้ให้สังคมไทยนั่นเอง

การประกอบการชุมชน เป็นแนวคิดเบื้องต้นของความร่วมมือระหว่างมูลนิธิสยามชีฟ และมูลนิธิตวิวิทไท เพื่อส่งเสริมการประกอบกิจการวิสาหกิจในระดับชุมชน หมู่บ้าน และตำบล ไปสู่การเป็น “ผู้ประกอบการชุมชน” (Community Entrepreneurs : CE) ซึ่งเป็นกระบวนการริเริ่มปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตไปจากการผลิตเพื่อยังชีพ (มีเหลือแล้วจึงนำไปขาย) ไปสู่การผลิตการขายโดยตรง รวมทั้งยกระดับการผลิต (พัฒนาผลิตภาพ-Productivity) ของการเกษตรไปสู่แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่สร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น การดำเนินงานข้างต้น จะถือได้ว่าเป็นการสร้างการประกอบการขึ้นในระดับชุมชน (Entrepreneurship in community) และสร้างเศรษฐกิจขึ้นใหม่ในระดับท้องถิ่น (New local economy) โดยยึดโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนา

จากการดำเนินงานในโครงการรางวัลวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ-สยามชีฟ ของมูลนิธิสยามชีฟ พบว่าวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการออม การผลิต การแปรรูป และการบริการนั้น ต่างมีองค์ประกอบสำคัญว่าด้วย จริยธรรม-สยามชีฟ ความเข้มแข็งขององค์กร ความสำเร็จของธุรกิจ การสร้างผลลัพธ์ต่อชุมชน และสร้างสรรค์นวัตกรรม ในขณะเดียวกันก็เห็นว่า ความสามารถที่เกิดขึ้นใหม่ของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จนั้น ด้านหนึ่ง จะมีการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภายในองค์กรที่ผสมผสานระหว่างทุนทางสังคมของชุมชน ทุนสนับสนุนจากภายนอก และการสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นเป็นทุน (การทำงานของทุนสามก๊อน) อีกด้านหนึ่ง การทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรางวัลข้างต้น ล้วนแต่สะท้อนลักษณะของการทำงานร่วมกันในสองระดับ คือ ในระดับกลุ่มชุมชนที่มารวมตัวกันเป็นวิสาหกิจ และการทำงานร่วมกับองค์กรภายนอกที่เข้ามาร่วมสนับสนุนอย่างหลากหลายโดยในที่นี้จะเรียกต้นแบบนี้ว่า “วิถีสยามชีฟ – Right Livelihood Ways”

การประกอบการชุมชนยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ นั่นคือการพัฒนาและยกระดับเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่การผลิต หรือ Value Chain คือการสร้างคุณค่าในตัวสินค้าและบริการ ทั้งกระบวนการตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบถึงขั้นตอนการส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า ซึ่งจะทำให้กลุ่ม/องค์กร มีกระบวนการผลิตที่ได้คุณภาพมากยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ ห่วงโซ่คุณค่าจะช่วยให้การประกอบการมีการลดต้นทุนในบางขั้นตอน และอาจเพิ่มขั้นตอนบางอย่างที่ให้สินค้ามีคุณภาพที่ดีขึ้น

1.2 เป้าหมายหลัก (Objectives)

1. เพื่อพัฒนาแนวคิดดั้งเดิมให้เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถเลี้ยงตัวเองและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน
2. ขยายผลต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางของมูลนิธิสยามชีพ
3. เป็นการร่วมสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจในระดับชุมชนและท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐ

1.3 วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อพัฒนาระบบอาหารเพื่อสุขภาพะตลอดห่วงโซ่ ตั้งแต่การผลิต (ต้นน้ำ) การกระจาย/การแปรรูป (กลางน้ำ) การตลาด ผู้บริโภค (ปลายน้ำ)

1.4 ตัวชี้วัด

1. มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับให้มีความเข้มแข็งในการผลิต/รวบรวมและกระจายผลผลิตปลอดภัยในท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยกว่า 3 แห่ง
2. มีกลุ่มผู้บริโภคที่สามารถเข้าถึงผลผลิตปลอดภัยในท้องถิ่นทั้ง 3 แห่ง รวมไม่น้อยกว่า 1,000 คน

1.5 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย 3 แห่ง (อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาส์ อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี
2. กลุ่มพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี
3. กลุ่มส่งเสริมการทำน้าบ้านหอมกระจุก อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท
4. กลุ่มพอใจในวิถีพอเพียง จังหวัดกาญจนบุรี

1.6 ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเพิ่มคุณค่าห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ให้กับกลุ่มเกษตรกร หรือ วิสาหกิจชุมชน สร้างความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการผลิตสินค้า เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพ ลดต้นทุน หรือ สร้างมูลค่าเพิ่ม อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และแก้ไขปัญหาหนี้สิน

1.7 วิธีการ และเครื่องมือ

1. สังเคราะห์ต้นแบบชุมชนสัมมาชีพ เพื่อศึกษาบทเรียน ปัจจัยความสำเร็จของการประกอบการชุมชน
2. ประเมินความสามารถ และความเข้มแข็งของการประกอบการชุมชน โดยกระบวนการประกอบการชุมชน 5 ด้าน 3 ตัวชี้วัด (ต้นแบบสัมมาชีพ)
3. จัดกลุ่มตามความสามารถของห่วงโซ่การผลิต ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ
4. สังเคราะห์ข้อมูล และจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาองค์ประกอบของต้นแบบชุมชนสัมมาชีพ แล้วจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการที่เหมาะสม ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว
5. จัดเวทีให้ความรู้ การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริง (Learning by doing)
6. ติดตามผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

1.8 แผนปฏิบัติการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน	ปี พ.ศ. 2567					
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.
1. ทำความเข้าใจแนวคิด และออกแบบกระบวนการทำงาน	↔					
2. สสำรวจข้อมูลพื้นที่ชุมชน (ข้อมูลทุติยภูมิ และ ปฐมภูมิ)		↔				
3. วิเคราะห์ข้อมูล และเตรียมการจัดเวทีพัฒนาศักยภาพ			↔			
4. จัดเวทีพัฒนาศักยภาพห่วงโซ่คุณค่า และจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพกลุ่ม			↔			
5. เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริง (Learning by doing)		↔			↔	
6. จัดเก็บข้อมูล ติดตาม และประเมินผล					↔	↔
7. จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 และรายงานฉบับสมบูรณ์						↔

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นิยามความหมายห่วงโซ่อุปทาน (supply chain)

ห่วงโซ่อุปทาน (อังกฤษ: supply chain) หรือ ห่วงโซ่อุปทาน หรือ เครือข่ายโลจิสติกส์ คือ การใช้ระบบของหน่วยงาน คน เทคโนโลยี กิจกรรม ข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากร มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือบริการ จากผู้จัดหาไปยังลูกค้า กิจกรรมของห่วงโซ่อุปทานจะแปรสภาพทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ และวัสดุอื่นๆให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จ แล้วส่งไปจนถึงลูกค้าคนสุดท้าย (ผู้บริโภค หรือ End Customer) ในเชิงปรัชญาของห่วงโซ่อุปทานนั้น วัสดุที่ถูกใช้แล้ว อาจจะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ที่จุดไหนของห่วงโซ่อุปทานก็ได้ ถ้าวัสดุนั้นเป็นวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ (Recyclable Materials) ห่วงโซ่อุปทานมีความเกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่า[1]

อ้างอิง : วิกีพีเดีย

ห่วงโซ่อุปทาน หรือ Supply Chain คือ กระบวนการจัดการการผลิตเพื่อทำให้เกิดสินค้าหรือบริการขึ้นมา ทั้งด้านการจัดหาวัตถุดิบ บริหารการผลิต การจัดเก็บสินค้า ไปจนถึงกระบวนการจัดส่งสู่มือของลูกค้า เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างครบถ้วนและทั่วถึง แล้วแต่ที่เรา กำลังผลิต Supply ใดขึ้นมา เพื่อตอบสนองผู้ซื้อ การจัดการ Supply Chain มีมากมายหลากหลายรูปแบบ แต่ไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตาม มักจะมีการเอ่ยถึง 5 ส่วนหลัก ๆ ซึ่งก็คือ

1. Suppliers : ผู้สนับสนุนด้านวัตถุดิบ
2. Manufacturers : ผู้ผลิต
3. Wholesalers : ผู้กระจายสินค้า
4. Retailers : ผู้ค้าปลีก
5. Customer : ผู้บริโภค

อ้างอิง : <https://hocco.co/th/blog/what-is-supply-chain/>

ห่วงโซ่อุปทาน หรือ Supply Chain คืออะไร

Supply Chain หรือ ห่วงโซ่อุปทาน คือกระบวนการตั้งแต่การติดต่อซัพพลายเออร์เพื่อนำวัตถุดิบจนเข้าสู่กระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ การจัดเก็บ จนถึงขั้นตอนการนำส่งถึงมือลูกค้า เป็นสิ่งสำคัญที่ธุรกิจจำเป็นต้องศึกษาเพื่อลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มโอกาสแห่งการเติบโตในอนาคต

หากแปลอย่างเข้าใจง่าย Supply Chain คือ ห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง กระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ก่อนผลิตสินค้ากระทั่งนำสินค้าไปสู่กลุ่มผู้บริโภคเพื่อความพึงพอใจสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นการจัดซื้อวัตถุดิบ, การผลิต, การจัดเก็บ, การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วย, จัดจำหน่ายสินค้า, การขนส่งสินค้า ซึ่งตรงนี้หากสังเกตดีๆ จะเห็นว่าทุกกระบวนการมีความเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมด และต้องผ่านขั้นตอนตามมาตรฐานเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจต่อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

อ้างอิง : <https://thaiwinner.com/supply-chain/>

สรุปนิยามความหมายห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)การผลิตสินค้า คืออะไร ?

เครือข่ายการเชื่อมโยงธุรกิจการของการจัดหาสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นความต้องการของผู้บริโภค การจัดการห่วงโซ่การผลิตจะครอบคลุมการเคลื่อนย้ายสินค้า และการเก็บรักษาวัตถุดิบ กระบวนการตั้งแต่วิธีการผลิตจนถึงผู้บริโภค ใน 1 ห่วงโซ่อุปทาน จะเชื่อมโยงกับหลายห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)

Value Chain คือ?

กิจกรรมทั้งหมดเพื่อการเพิ่มมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ จนถึงบริการหลังการขาย อาจมีหลายกิจกรรมใน 1 ห่วงโซ่อุปทาน

2.2 ตัวอย่างการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิตของวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

การสร้างมูลค่าเพิ่มของห่วงโซ่อุปทาน โดยการสร้างมาตรฐานการผลิต/สินค้า

กรณีศึกษาที่ 1 วิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน

ความเป็นมา Social Purpose

กลุ่มชุมชนชีววิถี พัฒนาความเป็นกลุ่ม/องค์กรมาจากการรวมตัวเพื่อแก้ปัญหาเสพติด การทำลายป่า การปลูกข้าวโพดบนที่สูง และผลพวงของการสร้างกลุ่มชุมชนตามแนวคิดด้วย บวรส. (บ้าน วัด โรงเรียน และสถานีอนามัย) ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2534 มีการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ในปี 2550 โดยสมาชิกเริ่มก่อตั้ง 79 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 700 คน จาก 200 ครัวเรือน เพื่อนำเอาวัสดุจากทรัพยากรธรรมชาติมาผลิตเป็นน้ำยาเอนกประสงค์ เวชสำอางสมุนไพร และเครื่องดื่มสมุนไพร

กระบวนการ Process

วิสาหกิจได้รับงบประมาณพัฒนาจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2558 เพื่อสนับสนุนงานก่อสร้างอาคาร เพื่อให้การดำเนินงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้รับการรับรองมาตรฐานกระบวนการผลิต หรือที่เรียกว่า Good Manufacturing Practice: GMP รวมทั้งมาตรฐานอาหารและยา รวมทั้งมาตรฐานผลิตภัณฑ์อื่นๆ (เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานรางวัล OTOP 5 ดาว และมาตรฐาน Bio Economy จากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ) ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญของการได้รับการรับรองมาตรฐานดังกล่าวในเวลาต่อมา

การมีมาตรฐานทำให้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากวัตถุดิบพื้นบ้านของตำบลน้ำเกี๋ยน เช่น ผักเชียงดา มะกรูด ดอกอัญชัน ข่า ใบหมี ฯลฯ ได้ผลิตและขยายออกไปสู่ระบบตลาด เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอาง เครื่องดื่ม และของใช้ในครัวเรือน มากถึง 35 รายการ เช่น แชมพู ครีมนวดผม โลชั่นบำรุงผิว สบู่เหลว ชา และน้ำยาล้างจาน ฯลฯ รวมทั้งทำให้วิสาหกิจมีโอกาสบริหารงานการตลาดได้ในหลายรูปแบบ เช่น การรับจ้างผลิตแบบ OEM ตลาดโมเดิร์นเทรด ตลาดแบบดั้งเดิมที่วางจำหน่ายตามร้านค้าและงานแสดงสินค้า และตลาดออนไลน์ โดยตลาดแบบ OEM มีสัดส่วน 50% ของรายได้จากการขายในปีล่าสุด (2564)

การดำเนินงานของวิสาหกิจได้สร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มผู้ประกอบการสมุนไพร มีการจ้างงานมาทำงานประจำในการผลิตของวิสาหกิจ เมื่อชุมชนได้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และมีการศึกษาดูงานมากขึ้น ชุมชนจึงมีการขยายกิจการ สร้างรายได้จากการให้บริการที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น โดยมีสมาชิกร่วมบริการจำนวน 8 ราย มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้า กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มบริการรถราง ที่ร่วมงานไปกับกลุ่มบริการโฮมสเตย์

กรณีศึกษาที่ 2 วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

ความเป็นมา Social Purpose

วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลคู อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ เริ่มก่อตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์-เปลี่ยนระบบการทำนาเป็นนาอินทรีย์ และมุ่งพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 แล้วพัฒนากลุ่ม/องค์กรเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. 2549 โดยมีสมาชิกแรกตั้ง 74 คน ระดมเงินทุนตั้งต้นเป็นกองทุนได้ 608,000 บาท ส่วนปัจจุบัน (2565) มีสมาชิก 735 ราย

สมาชิกเครือข่ายการทำนาอินทรีย์กลุ่มนี้ มีพื้นที่รวมกัน 15,564 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 22 หมู่บ้าน 5 ตำบล ในอำเภอราศีไศล และอำเภอศีลาสาท จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรทำนาแบบอินทรีย์ให้ เป็นไปตามมาตรฐานความต้องการทางการตลาด พร้อมกับทำความเข้าใจต่อกลุ่มเพื่อสร้างระบบการทำงาน และการกำกับดูแลงานมาตรฐานการทำนาที่ผสมผสานกันไป ทั้งการดำเนินงานตามเงื่อนไขของระบบการผลิตแบบมาตรฐาน และการนำเอาความสัมพันธ์ของการดูแลกันและกันของความเป็นญาติ พี่ น้อง และเพื่อนบ้าน ในชุมชน

กระบวนการ Process

การบริหารจัดการองค์กรของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง นอกจากจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่างๆ ตามโครงสร้างทั่วไปแล้ว ยังมีการจัดโครงสร้างตามกระบวนการของการทำนาอินทรีย์ตามเงื่อนไขความเป็นมาตรฐาน เช่น มีหัวหน้าหน่วย 1 คน ทำหน้าที่ดูแลงานมาตรฐานของสมาชิกจำนวน 10-12 ราย มีการประสานข้อมูล ความรู้ และความร่วมมือกับสมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และบริษัทไบโออะกรีเสิร์ช (ไทยแลนด์) จำกัด เพื่อเพิ่มทักษะการผลิตและการค้าขายข้าวหอมมะลินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ ทำให้ได้รับการยอมรับทางการตลาด ทั้งในและ

ต่างประเทศ เช่น GI, Organic Thailand, IFOAM, USDA-FLO ID 27806 ของ FAIRETRADE, EU-NOP, มาตรฐานข้าวหอมมะลิไทย และมาตรฐาน OTOP

วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ ทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกและสีเป็นข้าวสาร ส่งมอบเป็นผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานให้กับคู่ค้าในระบบเศรษฐกิจการตลาด โดยแบ่งเป็นตลาดในประเทศร้อยละ 20 และตลาดต่างประเทศ ร้อยละ 80 (ของปริมาณข้าวที่รวบรวมได้จากสมาชิก)

การสีข้าวของวิสาหกิจจะทำงานโดยโรงสีของวิสาหกิจ และเครือข่ายโรงสีที่ได้รับมาตรฐานอินทรีย์เหมือนกัน มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวอินทรีย์ นอกจากนี้ยังมีการทำงานแบบกลุ่มในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันในพื้นที่ชุมชนและสนับสนุนการทำงานอินทรีย์ การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคมในระดับชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจพืชหลังนา กลุ่มวิสาหกิจเครื่องจักรกล การรวมกลุ่มเพื่อจัดสวัสดิการและการประกันความเสี่ยงจากผลิตผลทางการเกษตร การจัดทำกองทุนเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย การผลิตน้ำดื่มชุมชน ฯลฯ

กรณีศึกษาที่ 3 วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์พืช ผัก สมุนไพร และผลไม้

ความเป็นมา Social Purpose

วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์พืช ผัก สมุนไพร และผลไม้ จังหวัดลำพูน จัดทะเบียนก่อตั้งเป็นวิสาหกิจ เมื่อ ปี พ.ศ. 2548 เพื่อแก้ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และพัฒนาการผลิตด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเกษตรแบบเดิมเป็นเกษตรอินทรีย์ มีสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 30 ราย และมีเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิต จำนวน 132 ราย

กระบวนการ Process

การจัดการของวิสาหกิจ จัดให้มีการพัฒนาพื้นที่การเกษตรแบบมาตรฐาน Good Agricultural Practice: GAP จำนวน 300 ไร่ โดยเครือข่ายสมาชิก 120 ราย และการผลิตตามมาตรฐานออร์แกนิก 80 ไร่ โดยเครือข่าย 12 ราย มีการแปรรูปผลผลิตการเกษตรแบบอบแห้ง/Freeze drying ทั้งลำไย มะม่วง สตรอเบอร์รี่ กล้วยน้ำว้า กระเทียมดำ ฯลฯ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถแข่งขันในระบบตลาดและมีราคาที่ดีมากกว่า การจำหน่ายแบบผลผลิตแบบสด สำหรับช่องทางการตลาด ก็จัดจำหน่ายให้กับคู่ค้าผู้รับซื้อ เช่น บริษัท ตะวันพืชผล จำกัด บริษัท โกออร์แกนิกส์ จำกัด บริษัท อโกรไทยยูเนียน จำกัด และบริษัท เซ็นทรัลฯ จำหน่ายตามช่องทางร้านค้าแบบออร์แกนิกออนไลน์ และการตลาดแบบเดิม คือ ออกบูธตามงานแสดงสินค้า มีการจ้างงานในชุมชนเพื่อสนับสนุนงานของวิสาหกิจ จำนวน 12 ราย ในจำนวนนี้มีทั้งผู้พิการ และผู้สูงอายุ ทำความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เรื่องบรรจุภัณฑ์

รายได้จากยอดขาย 6.5 ล้านบาท ของวิสาหกิจ คิดเปรียบเทียบเป็นความสามารถในการสร้างรายได้ของสมาชิกจำนวน 30 ราย ได้เป็น 216,667 บาทต่อคนต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 261 ของรายได้ต่อหัวของประชากรจังหวัดลำพูน (ที่มีระดับรายได้อยู่ที่ 82,906 บาทต่อคนต่อปี) ขณะเดียวกัน ยังสร้างความมั่นคง

ให้กับเกษตรกรในเครือข่ายทั้งเครือข่าย GAP จำนวน 120 ราย (หรือครัวเรือน) และเครือข่ายออร์แกนิก จำนวน 12 ราย (หรือ 12 ครัวเรือน) รวมทั้งจ้างงานใหม่ในพื้นที่ชุมชน จำนวน 12 ราย (หรือครัวเรือน) พร้อมกันอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 4 วิสาหกิจเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน (PGS)

ความเป็นมา Social Purpose

วิสาหกิจเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน PGS เป็นองค์กรชุมชนที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2560 เป็นการรวมกลุ่มชุมชนชาวคลองตัน ชุมชนในตำบลของอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อริเริ่มสร้างพื้นที่ให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้งนี้ เพราะแกนนำชุมชน ได้นำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาปริญญาตรีที่สถาบันอาศรมศิลป์ มาพัฒนาและทดสอบการปฏิบัติการจริงด้วยการทำเกษตรอินทรีย์

ชุมชนคลองตันมีประสบการณ์ การเรียนรู้เรื่องการทำงานแบบรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 และมีประสบการณ์การเกษตรแบบ Participatory Guarantee Systems: PGS เพื่อปลูกผักส่งขายให้กับแผงค้าในตลาด อ.ต.ก. มาก่อน ด้วยการพัฒนาการเพาะปลูกบนพื้นที่ 9 แปลง จำนวน 45 ไร่ ที่ทำให้เข้าถึงผู้บริโภคและการจัดการตลาดแบบอินทรีย์ พร้อมกับมีองค์กรสนับสนุน และเป็นเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันสวนเงินมีมา และสถาบันอาศรมศิลป์ ปัจจุบัน วิสาหกิจแห่งนี้ มีสมาชิกร่วมทุน และเครือข่ายอยู่ 30 คน

กระบวนการ Process

การจัดการธุรกิจของกลุ่ม จัดให้มีการปลูกผักและผลไม้แบบเกษตรอินทรีย์ ตามมาตรฐาน GAP และมาตรฐาน PGS ด้วยจัดการอบรมให้ความรู้ การตลาดสมัยใหม่ และพัฒนางานการจัดด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ การผลิตด้วยคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์มาตรฐานของผักปลอดภัย พร้อมทั้งรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก แล้วจัดการส่งมอบให้กับลูกค้า/คู่ค้าตามกรอบเวลาของการค้าในระบบการตลาด ซึ่งมีอยู่ 3 แบบด้วยกัน คือ

(1) กลุ่มลูกค้าโรงพยาบาล เช่น โรงพยาบาลจังหวัดสมุทรสาคร โรงพยาบาลบ้านแพ้ว โรงพยาบาลกระทุ่มแบน โรงพยาบาลวิชัยเวช

(2) ผู้ประกอบการโมเดิร์นเทรด เช่น TOP เซ็นทรัล มหาชัย

(3) จำหน่าย/จัดส่งตรงให้กับผู้บริโภครายย่อยผ่านเครือข่ายออนไลน์ที่จัดการด้วยตนเอง-Facebook

พร้อมกันนี้ ยังจัดหาพื้นที่ในสถานที่ของโรงพยาบาลจังหวัดสมุทรสาคร ให้สมาชิกนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรไปจำหน่าย ภายใต้การตรวจสอบคุณภาพของโรงพยาบาล ซึ่งสามารถจัดหาพื้นที่ให้สมาชิกได้

11 แห่ง และจัดเป็นตลาดนัดแบบประจำทุกวันศุกร์ นอกจากนี้ ยังจัดอบรมความรู้สำหรับผู้สนใจประกอบการเกษตรแบบ GAP & PGS โดยจัดเป็นหลักสูตรอบรมขนาดเล็ก สำหรับ 10-20 คน

ผลลัพธ์ Outcomes

รายได้เฉลี่ยปีละ 2.95 ล้านบาท/ปี ของวิสาหกิจเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน PGS ข้างต้น คิดเปรียบเทียบเป็นความสามารถในการสร้างรายได้ต่อคนต่อปีของสมาชิก 30 คน คิดเป็นรายได้ 98,334 บาทต่อคนต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 89 ของรายได้ต่อหัวของประชากรจังหวัดสมุทรสาคร (ที่มีรายได้อยู่ที่ 110,000 บาทต่อคนต่อปี) ถือว่าใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อหัวของประชากรจังหวัด

ผลกระทบ Impacts

ผลงานและความสำเร็จของวิสาหกิจเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน PGS ข้างต้น ถือว่า เป็นการประกอบการวิสาหกิจแบบเกษตรก้าวหน้า กล่าวคือ เป็นเกษตรอินทรีย์ที่เป็นระบบการผลิตที่ตลาดและผู้บริโภคให้ความสำคัญ เป็นการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐานเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป จึงสร้างโอกาสในการเข้าสู่ระบบตลาดที่สามารถสร้างความมั่นคงให้กับประกอบการได้ดีกว่าการตลาดทั่วไป

นอกจากนี้ยังมีความมั่นคงในโครงสร้างของธุรกิจ คือ การสร้างตลาดจากกลุ่มโรงพยาบาลและโมเดิร์นเทรด ถือเป็นการจัดการธุรกิจเกษตรกรรมที่สามารถเชื่อมโยงเศรษฐกิจการผลิตของการเกษตรกับธุรกิจการค้าสมัยใหม่ (และสอดคล้องกับกระแสของผู้บริโภค) อันเป็นประสบการณ์เรียนรู้ที่สำคัญขององค์กรชุมชนที่ประกอบการธุรกิจ และเป็นทุนก้อนใหม่ที่จะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การสร้างมูลค่าเพิ่มของห่วงโซ่อุปทาน ผ่านวิถีชุมชน และการเล่าเรื่องราว (Storytelling)

กรณีศึกษา 5 : วิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมล้านนาสันปูเลย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

วิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมล้านนาสันปูเลย มีสมาชิก จำนวน 46 คน และมีคณะกรรมการบริหารงาน จำนวน 10 คน การผลิตผลิตภัณฑ์จากเครื่องจักสาน ไม้ไผ่และผักตบชวาซึ่งเป็นพืชในท้องถิ่น (ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น 70%) ทำเป็นกระเป๋า และอื่นๆ โดยจะแบ่งงานกันทำเป็น 7 ด้าน คือ กลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มจักสานผักตบชวา กลุ่มเปียผักตบชวา กลุ่มย้อมสี กลุ่มลูกปอมปอม กลุ่มถักไหมพรม กลุ่มตัดเย็บผ้า แต่ละกลุ่มจะทำงานตามออร์เดอร์และส่งต่อกัน ผลิตได้ 1,200-1,300 ใบต่อปี เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการจับปลาของคนในชุมชนมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าและเป็นที่ต้องการของตลาด และสินค้าที่เป็นจุดเด่นคือ กระเป๋ามงคล กระเป๋าถือมหาเสน่ห์

การออกแบบผลิตภัณฑ์สะท้อนวิถีชีวิตคนหาปลาริมกว๊านพะเยา และเรื่องราวผู้สูงอายุที่มามีส่วนร่วมและเกิดรายได้จากผลิตภัณฑ์ 1 ชิ้น ของกลุ่มที่ก่อให้เกิดรายได้ 7 คน จึงทำให้สินค้าน่าสนใจของผู้บริโภค

กรณีศึกษาที่ 6 : วิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ อำเภอทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติได้ประกอบธุรกิจเริ่มต้นจากการย้อมสีผ้าจากหม้อมเป็นหลัก นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า สินค้าอื่นอีกมากมายภายใต้แบรนด์ของ วิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ ในปัจจุบันนี้ทางกลุ่มได้มีการพัฒนาต่อยอดมาเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว กลุ่มมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆที่หลากหลาย ประกอบด้วย

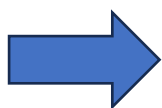
เสื้อผ้าหญิง-ชายโดยการย้อมสีหม้อม สินค้าของฝากของที่ระลึก กระเป๋า พวงกุญแจ ผ้าพันคอ เป็นต้น และมีการจัด Workshop ให้กลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ นอกจากการย้อมสี กลุ่มมีการแผนการตลาด การออกแบบ และพัฒนากลุ่มเกษตรส่งเสริมการปลูกหม้อมธรรมชาติ โดยคนทุ่งไธ้ง จะมีความรู้และภูมิปัญญาการย้อมสีหม้อมเป็นคนทุนเดิมอยู่แล้วเพราะเป็นวิถีคนไทพวน จากการดำเนินงานกลุ่มพัฒนามาเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับกลุ่มดูงาน และพัฒนาต่อไปเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ..การส่งเสริมให้สมาชิกมีการปลูกหม้อมใช้ในการย้อมสี นอกจากทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มแล้ว ยังส่งผลให้เรื่องราวที่ถ่ายทอดเรื่องการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องราวสืบทอดวิถีไทพวนรุ่นสู่รุ่น ทำให้ได้รับความสนใจจากกลุ่มลูกค้า ส่งผลให้ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเกิดเป็นกิจการอีกแขนงที่สร้างรายได้ให้ชุมชน

การสร้างมูลค่าเพิ่มของห่วงโซ่อุปทาน จากการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

กรณีศึกษาที่ 7 : กลุ่มลูกไม้คีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มลูกไม้คีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชนนำทรัพยากรธรรมชาติในอ.ลานสกามาเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว จัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ตามแนวทาง BCG และ SDGs มีกิจกรรมต่างๆของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม และที่สำคัญการจัดให้มีการจำหน่ายของจาก ของที่ระลึกที่หลากหลาย และที่น่าสนใจ คือ พวงกุญแจลูกสวาด ซึ่งเดิมแทบจะไม่มีคุณค่าชุมชนนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก และมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ทำให้สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่น่าสนใจ

บทที่ 3

ข้อมูลเบื้องต้นพื้นที่ศึกษา 3 จังหวัด (ชัยนาท สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี)

ข้อมูลพื้นฐานสำคัญจังหวัด

1. จังหวัดชัยนาท

จังหวัดชัยนาท มีทั้งหมด 8 อำเภอ 51 ตำบล 505 หมู่บ้าน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 126,673 ครัวเรือน และเป็นครัวเรือนภาคการเกษตรรวม 31,732 ครัวเรือน จากการข้อมูลพบว่า เกษตรกรจังหวัดชัยนาทปลูกข้าวได้ 2 - 3 ครั้งต่อปี โดยแต่ละปีการผลิตเพาะปลูกมีผลผลิตเกือบ 1 ล้านตันข้าวเปลือก หรือ 5 แสนตันข้าวสาร แยกเป็น ผลผลิตในฤดูนาปีมีผลผลิต 5.5 แสนตันข้าวเปลือก ฤดูนาปรัง 4 แสนตันข้าวเปลือก นอกจากนี้ จังหวัดชัยนาทยังมีการปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ของจังหวัดชัยนาท อยู่ที่อำเภอเมือง และอำเภอดงสิงห์

จังหวัดชัยนาท มีประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่ทั้งหมด 1,622 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 1,283 ล้านไร่ (ร้อยละ 79) อยู่ในเขตพื้นที่ชลประทาน 0.78 ล้านไร่ (ร้อยละ 62) โดยเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 884,451 ไร่ พืชไร่ 302,594 ไร่ ไม้ผล 37,031 ไร่ และอื่นๆ ซึ่งจำแนกชนิดของเกษตรได้ดังนี้

มีแผนพัฒนาจังหวัด

แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)

วิสัยทัศน์ “ เมืองเกษตรมาตรฐาน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข ”

ประเด็นการพัฒนาของจังหวัด

1. การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาดและระบบ Logistic สินค้าเกษตร มาตรฐานด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

2. พัฒนาและยกระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบริการที่เน้นคุณค่า

3. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

4. การพัฒนาคุณภาพคน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม

สำหรับแผนการพัฒนาด้านเกษตรของจังหวัดชัยนาท โดยจังหวัดชัยนาทได้ทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

โดยมีวิสัยทัศน์ และพันธกิจด้านเกษตร ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) “ เมืองเกษตรมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมสมดุล มุ่งเน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

พันธกิจ (Mission)

1. พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีความมั่นคง
2. ส่งเสริมและพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยได้มาตรฐาน ด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรม และบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทาน
3. ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน
4. สร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มองค์กร สถาบันเกษตรกร เพื่อให้สามารถ ดำเนินการทางธุรกิจเกษตรได้
5. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

เป้าประสงค์หลักการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด (Goals)

1. เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต มีรายได้จากการทำการเกษตรเพิ่มขึ้น และมีความมั่นคง ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
2. สินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดได้รับการพัฒนาการผลิตที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน
3. ทรัพยากรทางการเกษตรมีการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่าและ ยั่งยืน
4. พัฒนากลุ่ม องค์กร สถาบันเกษตรกร ให้มีความเข้มแข็ง เข้าสู่ระบบธุรกิจการเกษตร

2. ข้อมูลจังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรี มีทั้งหมด 10 อำเภอ 110 ตำบล และ 956 หมู่บ้าน มีประชากร จำนวนประชากร ทั้งหมด 840,512 คน จำนวนประชากรที่ทำเกษตรจำนวน 523,494 คน ส่วนจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 159,953 ครัวเรือน ด้านจำนวนครัวเรือนที่ทำเกษตร จำนวน 85,495 ครัวเรือน ส่วนรายได้เฉลี่ยของประชากร 35,684 บาท/คน/ปี

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดสุพรรณบุรีด้วยสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีความเหมาะสมในการปลูกข้าวปัจจุบันจังหวัดสุพรรณบุรีมีพื้นที่ปลูกข้าวรวมทั้งหมดประมาณ 1,204,170 ไร่ สามารถปลูกได้ทั้งข้าวนาปี และข้าวนาปรัง โดยพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรในพื้นที่นิยมปลูกได้แก่ ข้าวพันธุ์ กข41, กข 43, กข49, กข61, กข85 และ สุพรรณบุรี1 สุพรรณบุรี2 และสุพรรณบุรี3 เนื่องจากเป็นสายพันธุ์ข้าวที่ควรปลูกใน

พื้นที่นาชลประทานที่มีน้ำท่วมขังเป็นเวลานานหรือพื้นที่ที่เกษตรกรมีเวลาทำนาน้อยกว่าพื้นที่ปลูกข้าวอื่น ๆ สำหรับพื้นที่เกษตรกรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี มีเนื้อที่ 2,426,164 ไร่ หรือร้อยละ 72.44 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่นา พืชไร่ ไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชสวน พืชไร่และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ พืชไร่ สถานที่ยางพารา เลี้ยงสัตว์น้ำ และเกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม

พื้นที่นา (A1) มีเนื้อที่ 1,245,023 ไร่ หรือร้อยละ 37.18 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ นาข้าว มีเนื้อที่ 1,225,012 ไร่ หรือร้อยละ 36.58 ของเนื้อที่จังหวัด ปลูกมากในทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอ ด่านช้าง นอกจากนี้ยังมีการปลูกข้าวตามด้วยพืชหลังนาต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยสามารถจำแนกระดับขั้นการพัฒนาการจัดการนาแปลงใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับ A มีการดำเนินการตามเป้าหมายและกรอบการดำเนินงานของนาใหญ่ ได้แก่ การรวมกลุ่ม การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การบริหารจัดการร่วมกันทั้งการวางแผนการผลิต การตลาด การซื้อปัจจัยการผลิต การใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกลทางการเกษตรร่วมกัน ขณะที่ระดับ B มีการดำเนินงานไปแล้วในเรื่องการรวมกลุ่ม การลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต การซื้อปัจจัยการผลิต การใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกลทางการเกษตรร่วมกัน แต่ทั้ง 2 ระดับ

สำหรับปัญหาที่พบเหมือนกันคือ ด้านการตลาด ด้านการจำหน่ายผลผลิต ด้านการแปรรูป และเพิ่มมูลค่าผลิต

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม เกษตรอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การแปรรูปและผลิตภัณฑ์ เพื่อการบริโภคและการส่งออก <https://www.suphan.go.th/content-4-8.html>

เป้าประสงค์

1. เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ สินค้าเกษตร อุตสาหกรรมและเกษตรอุตสาหกรรมและส่งเสริมการส่งออก สินค้าเกษตรอุตสาหกรรม
2. เพิ่มมูลค่าและคุณภาพด้านผลิตภัณฑ์อาหาร

กลยุทธ์

1. พัฒนาระบบการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐาน
2. สนับสนุนและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการผลิตและด้านการตลาดให้เกิดความก้าวหน้าและทันกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน
3. สนับสนุนการสร้างเครือข่าย องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

4. คุณภาพความปลอดภัยและความมั่นคงด้านอาหาร

แผนย่อยเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ด้วยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา นวัตกรรมและเทคโนโลยีการพัฒนาระบบการผลิตและบรรจุภัณฑ์ ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย

2. ส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับความสามารถของเกษตรกรและชุมชนในการพัฒนา สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น

3. สร้างอัตลักษณ์หรือนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดให้กับสินค้า รวมทั้งการสร้าง ความแตกต่างและโดดเด่นของสินค้าในแต่ละท้องถิ่น และสร้างตราสินค้าของเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ตลอดจน เชื่อมโยง ไปสู่ภาคการผลิตอื่น เป้าหมาย สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ตัวชี้วัด อัตราการ ขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น (เฉลี่ยร้อยละ)

แผนย่อยเกษตรปลอดภัย ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. สนับสนุนการบริหารจัดการฐานทรัพยากรทางเกษตรและระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

2. พัฒนาระบบคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยและระบบการตรวจรับรองคุณภาพจากสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือในระดับต่างๆ พัฒนาคุณค่าทางโภชนาการของสินค้าเกษตรและอาหาร และพัฒนาระบบ การตรวจสอบย้อนกลับให้เป็นที่ยอมรับกับความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกร ชุมชน ท้องถิ่น รวมถึงผู้ประกอบการ ให้สามารถผลิตสินค้าเกษตร และอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐาน และส่งเสริมการวิจัยพัฒนาสินค้า

4. สร้างความตระหนักรู้ของผู้ผลิตและผู้บริโภคถึงความสำคัญของความปลอดภัย และการส่งเสริม ด้านการขยายตลาดการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย

5. สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์วิถีชาวบ้าน ควบคุมการขยายตลาดเกษตรอินทรีย์ทั้งในและ ต่างประเทศ

3. จังหวัดกาญจนบุรี <https://th.wikipedia.org>

จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 13 อำเภอ 98 ตำบล 959 หมู่บ้าน 206 ชุมชน มีประชากร 887,979 คน

ข้อมูลด้านการเกษตรของจังหวัด

พื้นที่ทั้งหมด 12,179,968 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 3,030,599 ไร่ (24.88% ของพื้นที่ทั้งหมด) โดยเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 377,255 ไร่ พืชไร่ 1,371,160 ไร่ พืชสวน 1,186,998 ไร่ และพืชอื่นๆ 95,186 ไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทาน 406,633 ไร่ (13.41% ของพื้นที่เกษตรกรรม) การใช้ประโยชน์และความเหมาะสมของดินเพื่อการเพาะปลูก (Agri-Map analytic) ข้าว - พื้นที่ทำการเกษตรที่เหมาะสม 387,270 ไร่

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

1.ข้าว จำนวน 260,996.37 ตัน (ผลผลิตเฉลี่ย 677.99 กก./ไร่)

ข้อมูลการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัยของจังหวัด

2.1 พื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ รวม 700.42 ไร่ เกษตรกร 61 ราย รับรองแล้ว 492.42 ไร่ เกษตรกร 46 ราย/แปลง

ในด้านทรัพยากรดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดกาญจนบุรีมีภูเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรมคือ ที่ราบระหว่างภูเขาซึ่งมีแม่น้ำและลำน้ำสายต่างๆ ไหลผ่าน เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีหินปูน หินแกรนิต หินแกรนิตโออไรท์ หินไนล์ หินดินดาน หินควอทซ์ฟิลไลต์ เป็นวัตถุดิบกำเนิดดิน ที่ราบระหว่างหุบเขาและสองฝั่งแม่น้ำจึงมีลักษณะเป็นตะกอนที่เกิดจากการสลายตัวของหินดังกล่าวแล้วถูกน้ำพัดพามาทับถม และเนื่องจากพื้นที่ส่วนนี้มีหินปูนเป็นส่วนใหญ่ ดินจึงมีปฏิกิริยาเป็นกลางหรือเป็นด่าง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงดี จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญของประเทศเช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และสับปะรด ส่วนในบริเวณที่ราบต่ำใช้ปลูกข้าวแต่มีเนื้อที่ไม่มากนัก

ยุทธศาสตร์จังหวัด ปี 2568 <https://ww2.kanchanaburi.go.th/content/cate/7>

วิสัยทัศน์ “ประชาชนมีคุณภาพ สภาพแวดล้อมดี สินค้าเกษตรมีมาตรฐาน การท่องเที่ยวอัตลักษณ์เมืองกาญจนบุรี ย่านอุตสาหกรรมสีเขียว และประตูสู่ทวาย (การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ)”

ประเด็นการพัฒนา การพัฒนาเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปที่ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์ประเด็นการพัฒนา สินค้าเกษตรมีคุณภาพ มาตรฐาน ตามความต้องการของตลาดและสามารถเชื่อมโยงไปยังภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เกษตรกรมีความสามารถในการพัฒนาสินค้าเกษตรด้วยองค์ความรู้และเทคโนโลยี สร้างรายได้เพิ่มขึ้นและมีเสถียรภาพมากขึ้น

ประเด็นการพัฒนา การพัฒนาเมืองรองรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมการจัดการขยะ การใช้ประโยชน์จากขยะ และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

2. เพิ่มประสิทธิภาพการดูแลรักษาป่าและสัตว์ป่าโดยการใช้เทคโนโลยีและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. พัฒนาสถานประกอบการสู่อุตสาหกรรมสีเขียว
4. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยการผลิต และกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรทั่วไป เกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์
5. สร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกร และเชื่อมโยงเกษตรกรและสถาบันการเกษตรเข้ากับตลาดและผู้แปรรูปสินค้าเกษตร
6. พัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรและแนวทางบริหารจัดการห่วงโซ่การผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มเกษตรกรประกอบด้วย

1. กลุ่มทำน้าบ้านหอมกระจุก จังหวัดชัยนาท
2. กลุ่มพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี
3. กลุ่มพอใจในวิถีพอเพียง จังหวัดกาญจนบุรี
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาท์ ต.เขาดิน อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี

3.1 กลุ่มทำน้าบ้านหอมกระจุก ตำบลดอนกำ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ประธานกลุ่ม นางจุฑารัตน์ พูลชาติ โทร. 0972063286

พิกัดแผนที่ตั้งกลุ่ม <https://goo.gl/maps/pmHV7m9mXxeC9Tiq5>

มีเครือข่ายชาวนาและเกษตรกรที่เข้าร่วม 40 ราย พื้นที่การเกษตรของเครือข่าย 400 ไร่ ผลผลิตการเกษตรของเครือข่าย ได้แก่ ข้าวขาวเกยไชย พริกแดงจินดา ถั่วฝักยาว มะเขือเปราะ เห็ดนางฟ้า แพะ เป็ดไข่ ขนมกระยาสารท ขนมง เป็นต้น

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกร การปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิตพึ่งพาตนเองด้านอาหาร การสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ และหาช่องทางการจำหน่ายผลผลิต เพื่อให้สมาชิกสามารถนำเงินมาชำระหนี้และเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น การเลี้ยงแพะ เลี้ยงปลา ปลูกผัก การปลูกข้าวขาวเกยไชย

ความเป็นมา Social purpose

กลุ่มส่งเสริมการทำนาบ้านหอมกระจุกก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2562 จากการรวมตัวของกลุ่มที่เป็นเครือญาติ ต่อมาได้ขยายสมาชิกสู่ชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่ม 8 คน ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรให้มีคุณภาพ เพิ่มรายได้ให้สมาชิก แก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือน โดยต้องการรักษาที่ดินทำกิน ไม่ต้องการขายหรือถูกยึดที่ดิน กิจกรรมของกลุ่มจึงเน้นไปที่การทำกิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย เช่น ปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต การทำปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี ส่วนการเพิ่มรายได้ ทางกลุ่มมีกิจกรรม เช่น เลี้ยงแพะ เลี้ยงปลา ปลูกผัก ผลผลิตของกลุ่มที่มีชื่อเสียงคือ ข้าวขาวเกยไชย ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวจังหวัดนครสวรรค์ และนิยมปลูกในพื้นที่ภาคกลาง การแปรรูปขนมพื้นบ้าน อาทิเช่น ขนมกระยาสารท ขนมกง เป็นต้นทางกลุ่มได้ริเริ่มโดยการให้สมาชิกได้จัดทำข้อมูลและทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้รู้ถึงรายรับ-รายจ่าย การหาแนวทางลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และช่องทางเพิ่มรายได้

กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง คือ การแก้ไขปัญหานี้สินเพื่อให้สมาชิกชาวนาและเกษตรกรรักษาที่ดินทำกิน เนื่องจากสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่กำลังเผชิญกับปัญหานี้สินวิกฤติ บางรายถูกยึดทรัพย์สิน ขายทอดตลาด ซึ่งแกนนำกลุ่มมีประสบการณ์แก้หนี้สินเกษตรกรผ่านกลไกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กลุ่มมีบทเรียนแนวทางการปรับตัวของเกษตรกร เพื่อลดต้นทุนการผลิตและหาช่องทางการจำหน่ายผลผลิต สร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ เพื่อให้สมาชิกสามารถนำเงินมาชำระหนี้และเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มจำนวนหนึ่ง ซึ่งกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) ชื่อหนี้แล้ว จากนั้นได้ปรับวิธีการผลิตแบบเกษตรผสมผสาน ลดต้นทุนการผลิต สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญาของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร โครงการได้ส่งเสริมให้ชาวนากลุ่มนี้ ปรับตัวไปสู่การผลิตที่ยั่งยืน ปลูกข้าวอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน รวมทั้งรับซื้อผลผลิตข้าวของเกษตรกร ส่งเสริมให้ปลูกพืชอย่างอื่นหลังจากการทำนา เพื่อสร้างรายได้เพิ่มมากกว่าการทำนาเพียงอย่างเดียว ให้ชาวนาเกิดความมั่นใจและกล้าที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตนเอง

ภาคีเครือข่ายสนับสนุนและบูรณาการทำงานร่วมกับกลุ่มฯ ได้แก่ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) เป็นภาคีเครือข่ายด้านนโยบายการแก้ไขปัญหานี้สินและรักษาที่ดินของเกษตรกร การสนับสนุนเงินทุนด้านการพัฒนาอาชีพเสริมรายได้นอกเหนือจากการทำนา องค์การบริหารส่วนตำบลดอนก่า ประสานกลุ่มคนเปราะบางและผู้ด้อยโอกาสที่ต้องการให้เข้าถึงอาหารเพื่อสุขภาพ สำนักงานเกษตรอำเภอสรรคบุรี สำนักงานพัฒนาที่ดิน หนุนเสริมการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพจากวัสดุเหลือใช้ในพื้นที่ การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดข้าวปลอดภัยและการแปรรูปผลผลิต

สำหรับแผนการทำงานในโครงการระยะที่ 5 (ปี 2566-2567) ได้แก่ (1) การพัฒนาศักยภาพและยกระดับแกนนำกลุ่มชาวนาและเกษตรกร เป็นวิทยากรถ่ายทอดและขยายผลองค์ความรู้สู่พื้นที่อื่น เรื่องแนวคิดและแนวทางการปรับวิธีการผลิตเพื่อแก้ปัญหานี้สินและรักษาที่ดิน การเสริมพลังและสร้างความเข้มแข็งกลุ่มชาวนาและเกษตรกร การบริหารจัดการการเงินของเกษตรกร (2) การพัฒนาศักยภาพและยกระดับแกนนำกลุ่มชาวนาและเกษตรกร เป็นวิทยากรถ่ายทอดและขยายผลองค์ความรู้สู่พื้นที่อื่น เรื่องระบบการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพตลอดห่วงโซ่และระบบอาหารยั่งยืน ได้แก่ องค์ความรู้เรื่องการทำอาชีพเสริมสร้างรายได้นอกเหนือจากการทำนา องค์ความรู้การเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เรียนรู้เรื่องการทำนาข้าวปลอดภัยแบบครบวงจร (3) การพัฒนาขยายช่องทางกระจายและยกระดับตลาดเขียวของกลุ่มชาวนาและเกษตรกรที่เป็น

เอกลักษณ์ เกิดประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงสู่ผู้บริโภคเป้าหมาย และสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวนาและเกษตรกร อาทิเช่น ตลาดผูกปิ่นโตระหว่างผู้บริโภครักกับชาวนาที่มีหนี้ ตลาดผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรมชุมชน (งานบวช งานบุญ งานศพ) ช่วยเสริมสร้างให้เกิดอาชีพใหม่ๆ ในชุมชน ที่ก่อให้เกิดรายได้ในครัวเรือนและชุมชน เพิ่มมูลค่าทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย (4) บูรณาการทำงานกับหน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่เพื่อผลักดันและขยายผลนโยบายสาธารณะหรือมาตรการของภาครัฐ ในด้านการปกป้องระบบอาหารที่ยั่งยืน ให้สามารถเพิ่มพื้นที่ผลิตอาหารอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน

3.2 กลุ่มพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช ตำบลนางบวช อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ประธานกลุ่ม นางบุญชู มณีวงษ์ โทร. 0847291300

พิกัดแผนที่ตั้งกลุ่ม <https://goo.gl/maps/kr5dvmpifBdVKpmp6>

กิจกรรมตลาดพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช การเชื่อมโยงผลผลิตอาหารปลอดภัยของชาวนาและเกษตรกรสู่ผู้บริโภค ได้รับการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จ.สุพรรณบุรี เป็นการพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด กลุ่มอาชีพเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น รวมทั้งเกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย ภายใต้แนวคิดการส่งเสริมผลผลิต/ผลิตภัณฑ์อินทรีย์สู่ผู้บริโภค เน้นความเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่า การสื่อสารเรื่องราวความตั้งใจในการผลิต ความเข้าใจใจระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภคซึ่งเป็นตลาดที่เอื้อและรองรับระยะปรับเปลี่ยนการผลิตที่พึ่งพาสารเคมีสู่การผลิตแบบอินทรีย์กับกลุ่มชาวนาและเกษตรกรที่ประสบปัญหาหนี้สิน

สินค้าและผลิตภัณฑ์หลักที่จำหน่าย ได้แก่ การผลิตข้าวสารปลอดภัย ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมปทุม ข้าว กข.43 ข้าวไรซ์เบอร์รี่ น้ำพริก พริกแกง ยาหม่องและน้ำมันสมุนไพร กระจายขาว และอัญชัน เป็นต้น

ความเป็นมา Social purpose

ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2546 จากการรวมตัวของชาวนาและเกษตรกรที่เกิดปัญหาหนี้วิกฤติ ถูกฟ้องร้อง มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียที่ดิน จึงรวมตัวกันเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาภายใต้กลไก “กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร” ผลสำเร็จจากการดำเนินงานที่ผ่านมา กลุ่มสามารถผลักดันให้กองทุนฟื้นฟูฯ ชื่อหนี้ของเกษตรกรไปแล้ว ประมาณ 400 ราย และมีจำนวนกว่า 100 ราย ที่สามารถไถ่ถอนโฉนดที่ดินคืนมาจากกองทุนฟื้นฟูฯ และกลับมาเริ่มต้นฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาหนี้สินด้วยการปรับระบบการผลิตจากเคมีสู่อินทรีย์ ที่ผ่านมาโครงการได้สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาศักยภาพชาวนาและเกษตรกร การอบรมหลักสูตรการแก้หนี้เกษตรกร พัฒนาอาชีพเสริมรายได้และการปรับตัวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของชาวนาและเกษตรกร และทำแผนธุรกิจแก้หนี้ กิจกรรมส่งเสริมการผลิตข้าวสารปลอดภัยให้กับผู้บริโภค การแปรรูปน้ำพริก พริกแกง ยาหม่องและน้ำมันสมุนไพร การปลูกพืชหลังนา การปลูกกระท่อม กระจายขาว และปลูกอัญชัน สนับสนุนกลุ่มคนเปราะบางในชุมชนเพื่อให้สามารถเข้าถึงอาหารปลอดภัย การแจกปัจจัย

การผลิตก้อนเห็ด และส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกเกษตรกร ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19

ภาคีเครือข่ายสนับสนุนและบูรณาการทำงานร่วมกับกลุ่มฯ ได้แก่ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) เป็นภาคีเครือข่ายด้านนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินและรักษาที่ดินของเกษตรกร องค์การบริหารส่วนตำบลดอนปรู ประสานกลุ่มคนเปราะบาง สนับสนุนสถานที่และบุคลากรจัดกิจกรรม สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดสุพรรณบุรี หนุนเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาด กรมป่าไม้ สนับสนุนการปลูกต้นไม้ในที่ทำกินเพื่อการออมและชำระหนี้ พัฒนามาตรฐานการผลิตเพื่อเข้าสู่ตลาด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด สนับสนุนช่องทางตลาดออนไลน์

สำหรับแผนการทำงานในโครงการระยะที่ 5 (ปี 2566-2567) ได้แก่ (1) การพัฒนาศักยภาพและยกระดับแกนนำกลุ่มชาวนาและเกษตรกร เป็นวิทยากรถ่ายทอดและขยายผลองค์ความรู้สู่พื้นที่อื่น เรื่องแนวคิดและแนวทางการปรับวิถีการผลิตเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินและรักษาที่ดิน การเสริมพลังและสร้างความเข้มแข็งกลุ่มชาวนาและเกษตรกร การบริหารจัดการการเงินของเกษตรกร (2) การพัฒนาศักยภาพและยกระดับแกนนำกลุ่มชาวนาและเกษตรกร เป็นวิทยากรถ่ายทอดและขยายผลองค์ความรู้สู่พื้นที่อื่น เรื่องระบบการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพตลอดห่วงโซ่และระบบอาหารยั่งยืน ได้แก่ องค์ความรู้เรื่องการทำอาชีพเสริมสร้างรายได้นอกเหนือจากการทำนา องค์ความรู้การเก็บเมล็ดพันธุ์ผักพื้นบ้าน ศูนย์เรียนรู้เรื่องการทำนาข้าวปลอดภัยแบบครบวงจร (3) การพัฒนาขยายช่องทางกระจายและยกระดับตลาดเขียวของกลุ่มชาวนาและเกษตรกรที่เป็นเอกลักษณ์ เกิดประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงสู่ผู้บริโภคเป้าหมาย และสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวนาและเกษตรกร อาทิเช่น ตลาดผูกปิ่นโตระหว่างผู้บริโภคกับชาวนาที่มีหนี้ตลาดผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรมชุมชน (งานบวช งานบุญ งานศพ) ช่วยเสริมสร้างให้เกิดอาชีพใหม่ๆ ในชุมชน ที่ก่อให้เกิดรายได้ในครัวเรือนและชุมชน เพิ่มมูลค่าทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย (4) บูรณาการทำงานกับหน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่เพื่อผลักดันและขยายผลนโยบายสาธารณะหรือมาตรการของภาครัฐ ในด้านการปกป้องระบบอาหารที่ยั่งยืน ให้สามารถเพิ่มพื้นที่ผลิตอาหารอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน

3.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง

ประธานกลุ่ม นางสาวสุภาพร สระทองขาว

ความเป็นมา Social purpose

วิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียงตั้งอยู่ในพื้นที่ ต.หนองกร่าง อ.บ่อพลอย จ.กาญจนบุรี ก่อตั้งเมื่อปี 2563 ปัจจุบันมีสมาชิก 30 คน วิสาหกิจแห่งนี้เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่ทำนาข้าว ไร่ อ้อย ไร่ มันสำปะหลัง และปลูกพืชผสมผสานในระบบเคมี เกษตรกรเหล่านี้มีปัญหาซ้ำเติมจากภัยแล้งและขาดแหล่งน้ำทำการเกษตร ทำให้ได้ผลผลิตน้อย ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา รวมถึงมีปัญหาหนี้สิน

จุดเริ่มต้นเกิดจากความดีเป็นที่ตั้ง ชาวบ้านได้พากันมาปฏิบัติธรรม ณ ‘สถานธรรมไท่ชีวเอวี่ยน’ ซึ่งตั้งขึ้นจากแรงศรัทธาของครอบครัวไพร่เกษตร เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน จึงพบว่าสิ่งที่ทำให้ชาวบ้าน

หลายคนทุกซีก คือ การขาดรายได้ ผลผลิตการเกษตรไม่สร้างรายรับมากพอที่จะเลี้ยงดูคนในครอบครัวได้ “วิสาหกิจชุมชน” จึงได้ก่อร่างขึ้น เพื่อผลักดันเรื่องการทำเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ อันเป็นเทรนด์ที่กำลังมาแรงในปัจจุบัน องค์ความรู้จากวิทยากรทำให้เกิดการกระจายงานกันทำ เนื่องจากในชุมชนมีผลิตภัณฑ์หลายรูปแบบ ก่อให้เกิดเป็น “เครือข่ายเกษตรกร” ที่แต่ละคนจะมาแบ่งปันความรู้ด้านที่ถนัด เช่น ความรู้ด้านพืชพันธุ์ การเพาะปลูก การทำเกษตรแบบอินทรีย์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กลายเป็นของกิน ของใช้ ในรูปแบบต่างๆ มากมาย ภารกิจนี้ได้ยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย คนว่างงาน โดยเน้นการ ‘ใช้ชุมชนเป็นฐาน’ ซึ่งหมายถึงการค้นหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมกลุ่ม และยังสะท้อนถึงการทำงานแบบภาคีเครือข่ายร่วมกับชุมชน

เมื่อว่างเว้นจากงานหลัก เข้าสู่การเรียนรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีมูลค่า ผลที่ได้คือการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ สร้างการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน และยังทำให้เกิดวงจรการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายของการรวมกลุ่ม คือ เพื่อลด ละ เลิก การใช้สารเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยหันมาปลูกพืชผักปลอดสารพิษเพื่อบริโภคเอง เป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและปลอดภัยต่อสุขภาพ และมีประสบการณ์ในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร จึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ “พอใจในวิถีพอเพียง” อาทิ ชาสมุนไพร (เตยหอม อัญชัน ถั่วดาวอินคา ไมยราบ) กล้วยทอด กล้วยฉาบ น้ำพริกกล้วยเจ แชมพูและครีมขนาดอัญชัน สบู่สมุนไพร ยาฉีดกันยุงมะกรูด เป็นต้น

กระบวนการ Process

มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนของวงปฏิบัติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มทักษะการแปรรูปผลไม่ให้ได้มาตรฐาน สร้างกระบวนการรวบรวมผลผลิต ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาช่องทางการตลาดสินค้าอินทรีย์ เนื่องจากทางกลุ่มฯ ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 จึงถือเป็นโอกาสในการเรียนรู้และทดลองทำตลาดออนไลน์อย่างจริงจัง จนกลายเป็นช่องทางหลักในการจำหน่ายผลผลิตของกลุ่ม สำหรับกิจกรรมสำคัญของกลุ่มฯ ได้แก่

(1) ส่งเสริมการปลูกสมุนไพรและทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) ร่วมกับเกษตรกรอำเภอปอพลอย

(2) วางแผนการปลูกสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง ที่เป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิต เช่น อัญชัน ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด เตยหอม ฟ้าทะลายโจร ฯลฯ

(3) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และจัดหาช่องทางการจำหน่ายในจังหวัด โดยสนับสนุนความรู้จากสำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรี

(4) การพัฒนาช่องทางตลาดอินทรีย์ โดยเข้าอบรมการทำตลาดออนไลน์สำหรับเกษตรกร การขายออนไลน์ผ่านเพจพอใจในวิถีพอเพียง และการทำตลาดพรีออร์เดอ

ในปี พ.ศ. 2565 จากการเริ่มเก็บข้อมูลเรื่องราวได้กลุ่ม กลุ่มสร้างรายได้จากการรับซื้อดอกอัญชันจากสมาชิก จำนวน 329,220 บาท/ปี ซึ่งถือเป็นรายได้ที่ไม่น้อยสำหรับการปลูกพืชระยะสั้น และสร้างรายได้ให้สมาชิกผู้ปลูกที่ค่อนข้างสูง

การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง นอกจากการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกแล้ว ส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มและชุมชนได้มีวงในการพูดคุย และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันนำไปสู่การสร้างกิจกรรมต่างๆที่ช่วยยกระดับ และพัฒนาเรื่องราวได้ เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปต่างๆที่สมาชิกได้ดำเนินการซึ่งมีความหลากหลาย เช่น ชาสมุนไพร กล้วยฉาบ กล้วยตาก สบู่ เป็นต้น

แผนการดำเนินงาน

แผนการทำงานในระยะที่ 5 (ปี 2565-2566) ทางกลุ่มมีความตั้งใจที่จะพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยั่งยืน เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรู้และตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมรับผิดชอบ ตัดสินใจวางแผนปรับปรุง และพัฒนาชุมชนของตัวเองใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

(1) สสำรวจข้อมูลความต้องการปลูก/ใช้สมุนไพร เพื่อวางแผนส่งเสริมการปลูกของสมาชิกกลุ่ม

(2) พัฒนาศักยภาพสมาชิก อาทิ อบรมเรื่องการปลูกที่ถูกต้อง การเก็บเกี่ยวเพื่อคงไว้ซึ่งสรรพคุณทางยา การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในชีวิตประจำวัน การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากสมุนไพร การศึกษาดูงาน

(3) จัดทำสื่อเผยแพร่เกี่ยวกับการบริโภคและใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร

(4) เกิดพื้นที่ต้นแบบแหล่งเรียนรู้ด้านพืชสมุนไพร

(5) บูรณาการทำงานกับหน่วยงานและภาคีเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

3.4 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาท์ ตำบลเขาหิน อำเภอดำรงนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ประธานกลุ่ม นางกชกร ผลโชนัน โทร. 094-8946428

พิกัดแผนที่ตั้งกลุ่ม <https://maps.app.goo.gl/6SBWJVUqMw3Cgg9R9>

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาท์ ต.เขาหิน อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี จำนวนเครือข่ายชาวนาและเกษตรกรที่เข้าร่วม 20 ราย พื้นที่การเกษตรของเครือข่าย 200 ไร่ ผลผลิตการเกษตรของเครือข่าย ได้แก่ ข้าวหอมมะลิแดง พืชผักสวนครัว พริกแกง ไวน์มะยม ปุยอินทรียี่สุตร 3 ส. ตึกตาถ่านดุกกลิน เป็นต้น

แนวทางการปรับเปลี่ยน การปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบเกษตรปลอดภัย /เกษตรอินทรีย์ ข้าวอินทรีย์ ปุยอินทรียี่ การปลูกพืชผักอินทรีย์ การเพาะกล้าไม้และการอนุรักษ์พันธุ์พืช

ความเป็นมา Social purpose

จุดเริ่มต้นเกิดความคิดว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความสามัคคีจึงตั้งกลุ่มอาสาขึ้นในปี 2554 เนื่องจากชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ลำบาก ไม่มีอาชีพเสริม ทำไร่ ไร่ร้าง มีปัญหาหนี้สิน ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพัง ไม่มีคนดูแล กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มทำกิจกรรมจิตอาสาพาผู้สูงอายุและคนในชุมชนไปช่วยกันทำความสะอาด วัด ถนนบริเวณหมู่บ้าน ปลูกต้นไม้ ทำขนมพื้นบ้านแบ่งปันกันกินเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน

โดยในช่วงเริ่มต้นกลุ่มได้ร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เพื่อให้เกิดพลังสามัคคี หลังจากรวมสมาชิกทำกิจกรรมได้แล้วยังไม่พูน จึงได้ช่วยกันระดมทุนผลิตน้ำยาล้างจานขายโดยมีเงินส่วนกลางที่ได้จากการขายน้ำยาล้างจานมาเป็นเงินของกลุ่ม นอกจากนี้ยาล้างจานแล้วต่อมากลุ่มได้ช่วยกันระดมความคิดมีแผนทำผลิตภัณฑ์ที่มาจากพื้นที่ซึ่งได้ผลิตไวน์มะยมเกิดจากวัตถุดิบในชุมชนมีมาก จึงทำให้เกิดประโยชน์ด้วยการหมักแบบภูมิปัญญาไทย ผลที่เกิดกับชุมชนประชาชนมีรายได้จากขายมะยม โดยกลุ่มรับซื้อมะยมในชุมชน กิโลกรัมละ 10 บาท ระหว่างนั้นกลุ่มได้มีกิจกรรมผ้ามือสองสร้างสุขสร้างห้องน้ำให้ตายาย กิจกรรมทำความสะอาดวัด บริจาคหนังสือให้โรงเรียน ร่วมกันสร้างตลาดชุมชนจำหน่ายผลผลิตชุมชน และจากนวัตกรรมต่อยอด ให้กลับมาดูว่าที่ชุมชนมีอะไร ค้นพบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนชนบท “เผาถ่านใช้ในครัวเรือน” ทำให้มีผงถ่านปนไม่ใช้ประโยชน์ เกิดเป็นการใช้เศษถ่านปนที่ไร้ค่าปั่นด้วยมือและหัวใจ กลายเป็น “ควายน้อย ตักถ่านดูกลิ่น” จนมีค่าและราคาสร้างอาชีพ เกิดความยั่งยืนและมั่นคงในชุมชน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สานความสัมพันธ์ในชุมชน สร้างอาชีพ รายได้ ทุกวัย

แนวทางการทำงานในปี 2566 จะเน้นพัฒนาฐานการผลิตและแปรรูปอาหาร มุ่งสู่เกษตรอินทรีย์ตามวิถีชุมชน บ้านห้วงมะระ ที่ทางกลุ่มได้จัดทำและนำเสนอมายังมูลนิธิชีวิตไท โดยทางกลุ่มฯ มีสมาชิกประมาณ 25-30 คน ที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ จะมีฐานการเรียนรู้ รวม 5 ฐาน ได้แก่ 1.การทำปุ๋ยอินทรีย์สูตร 5 ส. 2.การเพาะกล้าไม้และการอนุรักษ์พันธุ์พืช 3.การผลิตข้าวปลอดภัยสู่อินทรีย์ 4.การปลูกพืชผักที่ปลอดภัยสู่อินทรีย์ 5.การแปรรูปอาหารผลผลิต โดยมีเป้าหมายทำให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนมีงานมีรายได้มากขึ้น เพื่อจะได้พึ่งพาท่อการดำรงชีวิตของตนเองและคนในครอบครัว สมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการทำนาข้าว (หอมมะลิแดง) ข้อดีของการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบเกษตรปลอดภัย /เกษตรอินทรีย์ และนัดหมายวางแผนงานเพื่อให้เกิดการต่อยอดและพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบครัว ถึงวิถีชีวิต ตั้งแต่กระบวนการผลิต การจัดการสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายทดลองทำการเพาะปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือนของตนเองก่อน หากมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคจะนำมาจำหน่ายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้บริโภคอาหารปลอดภัยที่ราคาไม่แพง

บทที่ 4

กระบวนการ และรูปแบบการวิจัย

4.1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

เพื่อดูแผนการพัฒนาของแต่ละกลุ่ม และผลการวิเคราะห์ตามหลักการประกอบการชุมชนซึ่งเป็นแนวทางในการจัดเวทีให้ความรู้และการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต

4.1.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจุก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจุก จังหวัดชัยนาท

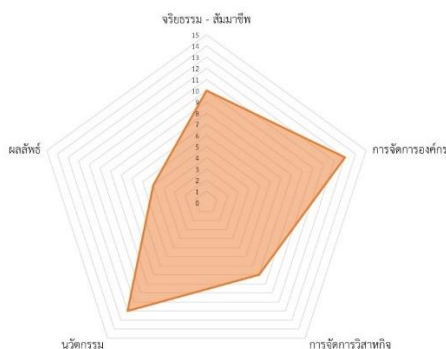
จากการลงพื้นที่ชัยนาท เพื่อจัด “เวทีสรุปบทเรียนการส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจ” ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2566 พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจุก มีความคาดหวังให้สมาชิกปลดหนี้เพื่อรักษาที่ดินทำกิน

จากการนำเกณฑ์ประเมินกลุ่มวิสาหกิจ 5 ด้าน 25 ตัวชี้วัด เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันให้คะแนน มีผลดังนี้

- 1) ด้านจริยธรรม - สัมมาชีพ ได้คะแนนรวม 10 คะแนน
- 2) ด้านการจัดการองค์กร ได้คะแนนรวม 13 คะแนน
- 3) ด้านการจัดการวิสาหกิจ ได้คะแนนรวม 8 คะแนน
- 4) ด้านนวัตกรรม ได้คะแนนรวม 12 คะแนน
- 5) ด้านผลลัพธ์ ได้คะแนนรวม 5 คะแนน

รวมคะแนนทุกด้านคือ 48 คะแนน

กราฟแสดงคะแนนการประเมินกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหอมกระจุก

แผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจุก

ประเด็น: ปลดหนี้เกษตรกร

กิจกรรมที่จะดำเนินการ:

- 1) เพิ่มอาชีพเสริม เลี้ยงแพะ เห็ด เลี้ยงปลา
- 2) ลดพื้นที่การทำนา
- 3) ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

วิธีการ:

- 1) ลดค่าใช้จ่ายในการปลูกผัก เลี้ยงเป็ด
- 2) หาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้
- 3) หาทุนสนับสนุนการขยายอาชีพและการลงทุน
- 4) จัดบันทึกจัดทำข้อมูลรายรับ-รายจ่าย เพื่อการจัดการบริหารระบบการเงิน

ผู้รับผิดชอบ: สมาชิกทุกคนในกลุ่ม

องค์กรสนับสนุน: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, สภาเกษตรกร โดยแนวทางการแก้หนี้ด้วยการดูงาน เขียนแผนงานเพื่อขออนุมัติงบประมาณเพื่อนำมาต่อยอดธุรกิจ

การวิเคราะห์เบื้องต้น

ผลการให้คะแนนกราฟของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจุก ค่อนข้างให้น้ำหนักกับการจัดการองค์กร ซึ่งกลุ่มมองว่า การรวมกลุ่มทำได้ดีสมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม และการนำนวัตกรรมมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การพัฒนาระบบอินทรีย์ และการวางแผนพัฒนาเรื่อง

การลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สร้างความยั่งยืนเรื่องอาหาร และระยะยาวนำไปสู่การปลดหนี้ของกลุ่ม

แต่ด้วยเหตุที่กลุ่มเพิ่งเริ่มในการรวมตัว ยังไม่มีสินค้า และการจัดการธุรกิจ/กิจการร่วมอย่างเป็นระบบ ระบบการจัดการกิจการกลุ่มจึงเป็นสิ่งจำเป็นในด้านการดำเนินการพัฒนากิจการให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจุก มีเป้าหมายชัดเจนในเรื่องการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิก มีความพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตรแบบเคมี มาเป็นอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุน และส่งเสริมกิจกรรมในการลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก ดังนั้นทางกลุ่มมีความจำเป็นต้องพัฒนาเรื่องการตลาด เพราะกิจกรรมลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ โดยวิธีการผลิตเพื่อการบริโภค เหลือแล้วนำไปขาย เมื่อสมาชิกมีจำนวนมากขึ้น ผลผลิตย่อมมากตามไปด้วย การจัดการตลาดให้กับผลผลิตที่เหลือจึงมีความจำเป็น เช่น การเลี้ยงสัตว์ หรือ การปลูกผักในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ก็ต้องหาตลาดเพื่อการรองรับ เพราะไม่เช่นนั้นจะเกิดปัญหาด้านการตลาดตามมา ส่งผลให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย ทำให้กลุ่มเจอปัญหาต่อไป

แผนงานกลุ่ม

- 1) ขยายการทำอาชีพเสริมของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การเลี้ยงแพะ การเพาะเห็ด และการเลี้ยงปลา
- 2) ลดพื้นที่การทำนา และปลูกพืชชนิดอื่นๆเพิ่มเติม เพื่อการเพิ่มรายได้
- 3) ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ได้เห็นต้นทุนการประกอบอาชีพ รายได้ - รายจ่ายครัวเรือน
- 4) ส่งเสริมการทำนาอินทรีย์เพื่อลดต้นทุน และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิต
- 5) จัดทำโรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้าของกลุ่ม

4.1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง ตำบลหนองกร่าง อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

จากการจัดเวทีประเมินศักยภาพ 5 ด้าน เพื่อการพัฒนาและสรุปบทเรียนการทำงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียงมีความคาดหวัง คือ

- 1) มีช่องทางการตลาดเพิ่ม/มีตลาดที่แน่นอนเพื่อสร้างรายได้ให้กลุ่มวิสาหกิจมากขึ้น
- 2) ต้องการเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์สินค้า โดยการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.)
- 3) ต้องการให้สินค้าแปรรูปของกลุ่มสามารถเก็บได้นานขึ้น
- 4) ต้องการเพิ่มกำลังผลิตที่มากพอเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด

5) ต้องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

6) ต้องการขยายแปลงปลูกผักอินทรีย์ให้มากขึ้น

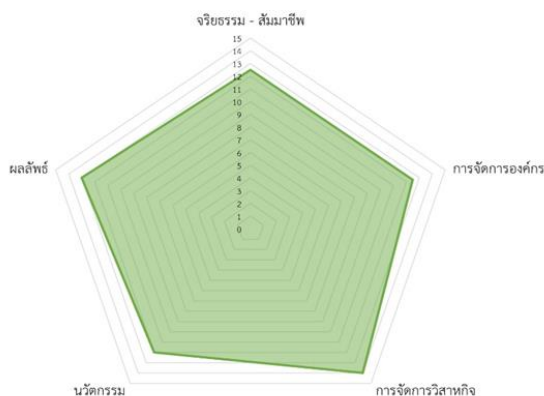
จากนั้นได้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 2 กลุ่ม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ทำการวิเคราะห์กลุ่มโดยใช้เกณฑ์วิสาหกิจ 5 ด้าน 25 ตัวชี้วัด เป็นแนวทางในการประเมินความเข้มแข็งของกลุ่ม เพื่อให้ทางกลุ่มทราบถึงข้อดี ข้อด้อยของกลุ่มตนเองว่า อยู่ในระดับไหน และควรพัฒนากลุ่มไปในทิศทางใด เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง

จากการวิเคราะห์กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์การประเมินวิสาหกิจชุมชน 5 ด้าน 25 ตัวชี้วัด มีคะแนนดังนี้

- 1) ด้านจริยธรรม - สัมมาชีพ ได้คะแนนรวม 10 คะแนน
- 2) ด้านการจัดการองค์กร ได้คะแนนรวม 10 คะแนน
- 3) ด้านการจัดการวิสาหกิจ ได้คะแนนรวม 11 คะแนน
- 4) ด้านนวัตกรรม ได้คะแนนรวม 9 คะแนน
- 5) ด้านผลลัพธ์ ได้คะแนนรวม 9 คะแนน

รวมคะแนนทุกด้านคือ 49 คะแนน

กราฟแสดงคะแนนการประเมินกลุ่มพอใจในวิถีพอเพียง

หลังจากวิเคราะห์กลุ่มร่วมกัน ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง ได้จัดทำแผนพัฒนากลุ่มในระยะยาวกับแผนพัฒนาที่จะเร่งดำเนินการ ดังนี้

1) แผนพัฒนาในระยะยาว

ประเด็น : การเพิ่มสินค้าแปรรูปใหม่ๆ ให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น

กิจกรรม : ศึกษารายละเอียดเรื่องมาตรฐานการแปรรูปโดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน เช่น กลัวยมะละกอ และลูกหม่อน เป็นต้น

วิธีการ : แปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เช่น นำลูกหม่อนกับมะละกอมารวมกันเป็นหม่อนแก้ว ผลิตชาใบกระเพรา เป็นต้น

ผู้รับผิดชอบ : สมาชิกในกลุ่มทุกคน

หน่วยงานสนับสนุน : หน่วยงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแปรรูปอาหาร

2) แผนพัฒนากลุ่มแบบเร่งด่วน เป็นแผนการพัฒนาสินค้าประเภทชาสมุนไพร 5 ชนิดให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เนื่องจากสินค้าตัวนี้มีฐานลูกค้าให้ความสนใจ และกลับมาซื้อซ้ำสูงกว่าสินค้าประเภทอื่น

ประเด็น : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชาสมุนไพร 5 ชนิด ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

กิจกรรมที่จะดำเนินการ : ศึกษารายละเอียดการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

วิธีการ : จัดทำเอกสารเพื่อยื่นขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

ผู้รับผิดชอบ : นางสาวสุภาพร สระทองขาว (ผู้มีอำนาจทำการแทน)

ผู้สนับสนุน : สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) อุตสาหกรรมจังหวัด

การวิเคราะห์เบื้องต้น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ประสบปัญหาเรื่องภัยแล้ง การถูกกดราคาของผลผลิตทางการเกษตร และปัญหาการใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพเกษตร จึงมีแนวคิดปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยเริ่มจากการปลูกพืชระยะสั้นอื่นๆ เพื่อเป็นการทดลองช่วงระยะปรับเปลี่ยน และเกิดรายได้อันรวดเร็ว เช่น อัญชัน พืชผัก เป็นต้น ขณะเดียวกัน ก็มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ชาสมุนไพร กลัวยทอด กลัวยฉาบ น้ำพริกกลัวยเจ แซมพู และครีมνωดอัญชัน สบู่สมุนไพร ยาฉีดกันยุงมะกรูด ฤงสมุนไพรร เป็นต้น

ข้อเสนอเพื่อแนวทางการพัฒนา

จากการรวมกลุ่มที่มีระบบโครงสร้างยังไม่แข็งแรงมากนัก และมีการจัดการผลิตภัณฑ์เป็นส่วนบุคคลของสมาชิก ทำให้กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ซึ่งการจดจำของบุคคลทั่วไปต่อสินค้าและผลิตภัณฑ์อาจยังไม่ชัดเจนว่าสินค้าหลักของกลุ่ม คือ อะไร ดังนั้น การสร้างผลิตภัณฑ์กลุ่มสักหนึ่งชิ้น เพื่อพัฒนาให้โดดเด่นและเป็นที่รู้จัก อาจมีความจำเป็นต่อการสร้างแบรนด์กลุ่ม

ด้านนวัตกรรม มาตรฐานต่างๆ ของกลุ่มถือเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสินค้ามีขึ้นเพื่อการบริโภคเป็นหลัก และในทำการตลาดออนไลน์ การสร้างมาตรฐานตัวสินค้าและผลิตภัณฑ์เป็นการการันตีต่อสินค้านั้นๆ กลุ่มจึงมีความจำเป็นต้องเติมเรื่องข้อมูลเชิงวิชาการของสินค้าแต่ละชนิด เพื่อความเข้าใจและการขอรับรองมาตรฐานต่างๆ ต่อไป

ด้านการตลาด ในการเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการทำตลาดออนไลน์ การจัดการทั้งระบบจึงมีความสำคัญ ตั้งแต่คุณภาพสินค้า บรรจุภัณฑ์ การขนส่ง ที่สำคัญคือ การมีแอดมินที่เข้าใจและมีเวลาในการพัฒนา ติดตามข้อมูลกลุ่มลูกค้าได้ตลอด ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจก็ต้องสร้างคนที่ดำเนินการเรื่องนี้เพื่อพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ให้เติบโต และยั่งยืน

4.2 จัดประชุมเพื่อศึกษาและการจัดเก็บข้อมูลพื้นที่เป้าหมาย (Focus group)

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในรูปแบบ Focus group ครั้งที่ 1 วันที่ 17-18 มิ.ย. 67

จังหวัดสุพรรณบุรี และ ชัยนาท กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วม ประกอบด้วย

1. กลุ่มส่งเสริมการทำนาบ้านหอมกระจุก อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท
2. กลุ่มพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาส์ อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี

เป้าหมายการจัด Focus group :

1. ศึกษาข้อมูลและความต้องการการพัฒนา
2. ความต้องการพัฒนาของชุมชน

รูปแบบกิจกรรม : จัดประชุมกลุ่มแกนนำและสมาชิก ทั้ง 3 กลุ่ม (Focus group) ระดมสมอง สภาพปัญหา (จุดเด่น จุดด้อย) สิ่งที่กำลังดำเนินการ เป้าหมาย และสิ่งที่ต้องการพัฒนา เวทีจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ การ Input ข้อมูลจากวิทยากร โดยทีมงานวิจัย และการแลกเปลี่ยนระดมสมองข้อมูลจากผู้เข้าร่วมประชุม

สรุปผลการประชุม

จากการแลกเปลี่ยนกลุ่มเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิต ซึ่งปัจจุบันเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีจากการทำเกษตรเคมี มาเป็นเกษตรอินทรีย์ แต่ก็ประสบกับปัญหาหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นสถานะแวดล้อม ซึ่งเกษตรกรบางส่วนยังใช้เคมี และความกังวลใจในเรื่องผลผลิตที่จะมีปริมาณลดลง เลยส่งผลให้การวางแผนการตลาดสินค้าลงมือดำเนินการยังมีความกังวล แต่ก็มีบางคนที่พร้อมจะลงมือปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องมาร่วมหารูปแบบเรื่องการลดต้นทุนหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรเคมี มาเป็นอินทรีย์ ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกพืช เช่น มะละกอ ผักสวนครัว ผักปลอดภัย นาข้าว ถั่ว และผลไม้

สรุปข้อมูลร่วม 3 ชุมชน

1. ชุมชนเคยผ่านการอบรมและมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ และการแก้ปัญหาเชิงนโยบาย
2. มุลินิธิชีวิตไท่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต ความรู้ เงินทุนหมุนเวียน
3. แนวทางการพัฒนา /เป้าหมายการทำเกษตรอินทรีย์
4. ต้องการการพัฒนาและเติมความรู้ในบางประเด็นเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิต และการลดต้นทุน

กลุ่มที่ 1 กลุ่มส่งเสริมการทำนาบ้านหอมกระจุก อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท

กิจกรรม	แนวทางพัฒนา	สิ่งที่ต้องเติม	การสนับสนุน
เติมบ้านหอมกระจุกเป็นชุมชนชาวนา ประกอบอาชีพเกษตรและปศุสัตว์เป็นหลัก เช่น การเลี้ยงแพะทำนาข้าว และสวนผลไม้	- พัฒนาการทำเกษตรสู่เกษตรปลอดภัย-อินทรีย์ - เพิ่มมูลค่ามูลแพะพัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่	- สูตรการทำปุ๋ยที่เหมาะสมกับอาชีพในชุมชน - การสร้างเครือข่ายของวัตถุประสงค์ - การพัฒนาแปลงสาธิต แปลงทดลองสูตรปุ๋ย - แปลงปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงแพะ - เก็บข้อมูลปริมาณวัตถุประสงค์/กลุ่มลูกค้า	- กฟก. 500,000 บาท - อบรมให้ความรู้ - ปัจจัยการผลิต - เงินทุนหมุนเวียน ไม่เกิน 10,000/ราย ดูการทำจริง - อบรมมาตรฐาน PGS

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี

กิจกรรม	แนวทางพัฒนา	สิ่งที่ต้องเติม	การสนับสนุน
เติมเป็นกลุ่มชาวนา พัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร /ข้าวสาร (จ้างสีและจ้างบรรจุ ซึ่อปุ๋ยอินทรีย์ใช้)	- การทำนาอินทรีย์ เพื่อจำหน่ายข้าวสารอินทรีย์เพิ่มมูลค่า - ค้นหาผลิตภัณฑ์ที่สามารถขายได้ และเป็นตัวที่สร้างรายได้อย่างแท้จริง	- มาตรฐานรับรองการทำข้าวสารปลอดภัย/อินทรีย์ - มาตรฐานรับรองสินค้า/ผลิตภัณฑ์สมุนไพร - การบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์/สินค้า - เก็บข้อมูลปริมาณวัตถุประสงค์/กลุ่มลูกค้า	- ไปศึกษา ดูงานโดยสมาชิก แกนนำกลุ่ม ประมาณ 20 คน - อบรมมาตรฐาน PGS

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไวน์เฮาส์ อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี

กิจกรรม	แนวทางพัฒนา	สิ่งที่ต้องเติม	การสนับสนุน
ทำการผลิตในลักษณะปัจเจก ทำไร่นาสวนผสม สมาชิกส่วนใหญ่ มีอาชีพรับจ้าง สมาชิกประมาณ 6-7 คน ปลูกพืชผัก ทำนาข้าว หอมมะลิแดง	- ค้นหาผลิตภัณฑ์กลุ่มที่ ชัดเจน - ความชัดเจนการจัดตั้ง องค์กร - จัดทำปุ๋ยอินทรีย์	- สร้างความเข้มแข็งองค์กร/ ระบบการบริหาร - ระดมความคิดเห็นเรื่องการ พัฒนาผลิตภัณฑ์	- อบรมมาตรฐาน PGS

สรุปแนวทางการพัฒนา

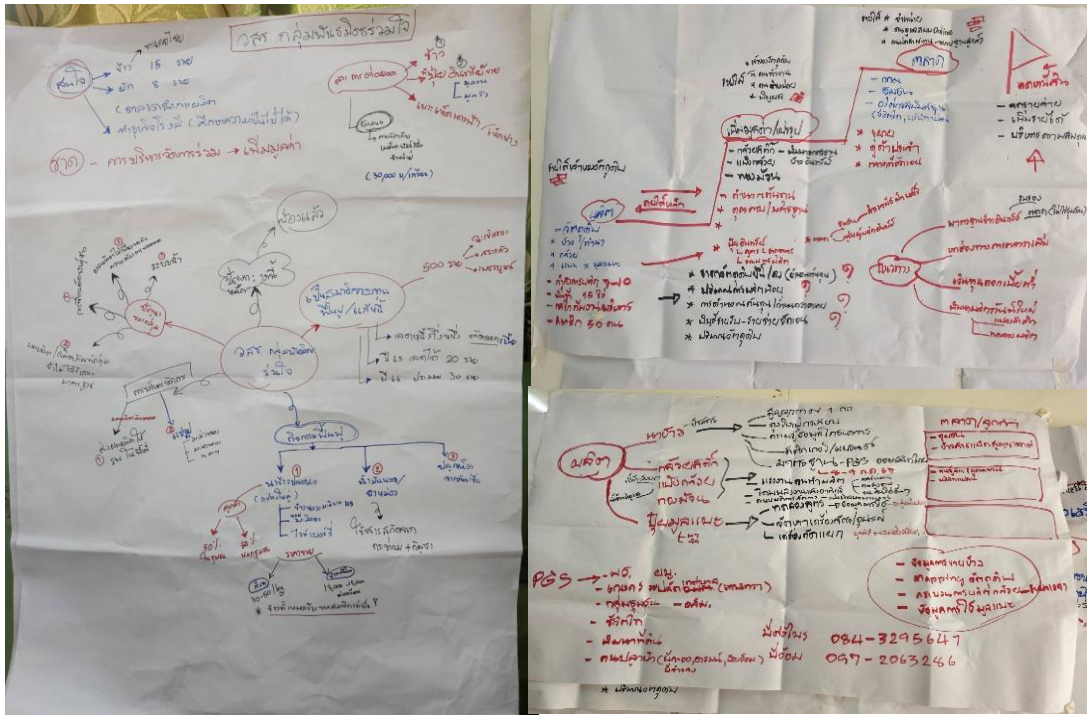
จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบ Focus group ผลการแลกเปลี่ยนชุมชนได้มีการทบทวนข้อมูล การประกอบอาชีพการทำเกษตร และอยากจะทำให้มีการเพิ่มมูลค่าของวัสดุเหลือใช้ในภาคเกษตรประกอบกับ การทำเกษตรกำลังจะเปลี่ยนวิถีเคมีไปสู่การทำอินทรีย์ จึงอยากสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิต และลด ต้นทุน จึงสรุปแนวทางได้ดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ Product รวมทั้ง 3 พื้นที่ คือการทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ สาเหตุ ทั้ง 3 กลุ่มมี วัตถุประสงค์ วัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตร
2. การเพิ่มเศรษฐกิจแขนงใหม่ คือ การเพิ่มการเพาะพันธุ์กล้าไม้ขาย ค้นหาความต้องการพันธุ์ไม้ที่ ต้องการปลูกในชุมชน

แนวทางขับเคลื่อน

1. สรุปวิธีการทำ จะใช้พื้นที่การผลิตร่วมหรือแยกกันตามแต่ละพื้นที่
2. ค้นหาสูตรปุ๋ยที่เหมาะสม (อบรมให้เขามีความรู้เรื่องปุ๋ย)
3. หาผู้เชี่ยวชาญอบรมการทำปุ๋ยหมัก วิธีการใช้ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์
4. การเติมความรู้เรื่องการประกอบการชุมชน

4.3 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และการเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) วันที่ 11 ตุลาคม 2567 ณ ศาลาประชาคม หมู่ที่ 8 ต.ดอนก่า อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท

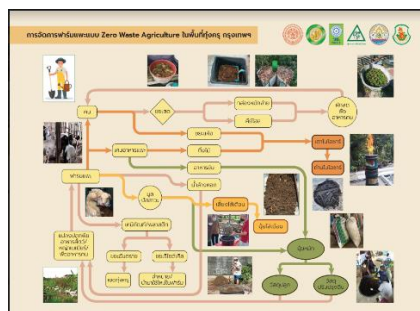
วัตถุประสงค์ : เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นในห่วงโซ่อุปทาน และห่วงโซ่มูลค่าการผลิตในภาคการเกษตร

รูปแบบ : จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีผู้เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย และเครือข่ายที่มีความสนใจ

ครั้งที่ 1 การบรรยายโดยวิทยากร

หัวข้อ : การสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ภาคการเกษตร

โดย วิทยากร ดร.พรณพพร กองแก้ว ตำแหน่งนักวิจัยชำนาญการศูนย์วิจัยและบริการเพื่อชุมชน และสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ประโยชน์ของปุ๋ยหมักคอติน

กายภาพ	เคมี	ชีวภาพ
- โครงสร้างดิน - ความหนาแน่น - การอุ้มน้ำของดิน - การระบายน้ำของดิน - อุณหภูมิดิน	- การแลกเปลี่ยนประจุของธาตุอาหารของดิน - ความเข้มข้นของดิน - การนำพาของดิน - ปุ๋ยหมักของธาตุอาหารที่พร้อมใช้เช่น ไนโตรเจน	- อินทรีย์วัตถุในดิน - จุลินทรีย์ดินที่ปะปน - อินทรีย์ในดิน - การหมุนเวียนของวัฏจักรธาตุอาหารในดิน

วิทยากร อธิบายถึงความสำคัญของการพัฒนาและการเพิ่มมูลค่าของวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตร การใช้ปุ๋ยหมัก และกระบวนการปรับปรุงดิน รวมถึงปุ๋ยสูตรต่างที่มีความเหมาะสมต่อพืชแต่ละชนิด (เอกสาร รายละเอียดตามที่แนบท้าย)

หัวข้อ : สร้างความเข้าใจ เรื่องห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และการเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)

โดย วิทยากร คุณจรรยาพันธ์ จารย์โยภาส อติตรองอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และทีมงานวิจัย มูลนิธิสยามชีพ

การเติมความรู้ ความเข้าใจ เรื่องห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และการเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) การผลิตสินค้า คืออะไร ?

เครือข่ายการเชื่อมโยงธุรกิจการของการจัดหาสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นความต้องการของผู้บริโภค การจัดการห่วงโซ่การผลิตจะครอบคลุมการเคลื่อนย้ายสินค้า และการเก็บรักษาวัตถุดิบ กระบวนการตั้งแต่การผลิตจนถึงผู้บริโภค ใน 1 ห่วงโซ่อุปทาน จะเชื่อมโยงกับหลายห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)

Value Chain คือ?

กิจกรรมทั้งหมดเพื่อการเพิ่มมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ จนถึงบริการหลังการขาย อาจมีหลายกิจกรรมใน 1 ห่วงโซ่อุปทาน

ความสำคัญคือการเข้าใจในกระบวนการผลิตทั้งระบบของสินค้าและผลิตภัณฑ์ จะทำให้การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่า (Value Chain) สามารถออกแบบกิจกรรมการพัฒนาได้เหมาะสม

ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) กระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดสินค้าขึ้นมา

สินค้าและบริการเราอยู่ตรงไหน?

ขั้นตอน (ห่วงโซ่ย่อย)

พันธมิตรและหน่วยงานสนับสนุน/เกี่ยวข้อง กิจกรรมในแต่ละช่วงของห่วงโซ่อาจต้องการหน่วยงานสนับสนุนที่แตกต่างตามกิจกรรม

กิจกรรมต้นน้ำ ประกอบด้วย โครงสร้างพื้นที่ ปัจจัยการผลิต การปลูก การวางแผนการผลิต มาตรฐานการผลิต

หน่วยงานพันธมิตร เช่น สำนักงานเกษตร สภาเกษตรกร กองทุนฟื้นฟู พัฒนาชุมชน ฯลฯ

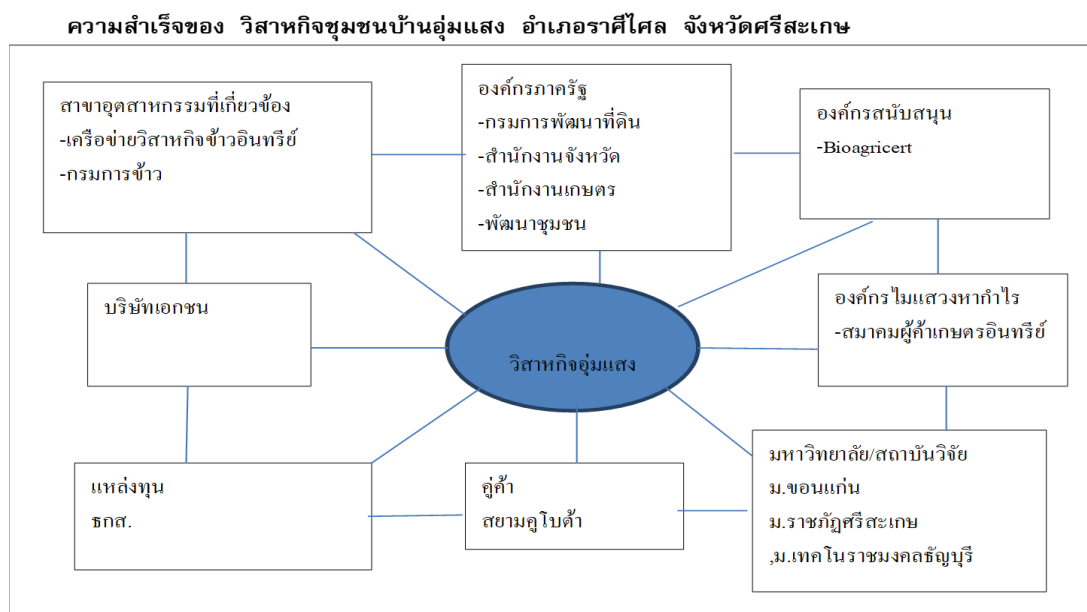
กิจกรรมกลางน้ำ ประกอบด้วย ผลผลิต การแปรรูป เพิ่มมูลค่า พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ คุณภาพสินค้า มาตรฐานสินค้า

หน่วยงานพันธมิตร เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด / ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค พาณิชย์จังหวัด ฯลฯ

กิจกรรมปลายน้ำ ประกอบด้วย การขนส่ง/การตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ภายในชุมชน นอกชุมชน ต่างประเทศ

หน่วยงานพันธมิตร เช่น ภาคธุรกิจเอกชน SMEs พาณิชย์ กรมการค้า ฯลฯ

การประกอบกิจการชุมชนอาจต้องมียุทธศาสตร์ประกอบขององค์กรสนับสนุนที่หลากหลาย (กรณีตัวอย่าง วิสาหกิจชุมชนบ้านอู่แม่แสง)

ห่วงโซ่คุณค่ากิจการภาคเกษตรประกอบไปด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ

1. **กระบวนการก่อนการผลิต** คือ การดำเนินการก่อนที่จะมีการผลิตซึ่งเกี่ยวข้องกับ การจัดเตรียมวัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ให้มีคุณภาพ และปริมาณที่เหมาะสมก่อนทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เช่น การวิจัย และพัฒนาพันธุ์พืช หรือพันธุ์กรรมสัตว์ การผลิตปุ๋ย และสารกำจัดแมลง การผลิตวัคซีน รวมถึงการเตรียมสถานที่ เงินทุน แรงงานคน และวัสดุอุปกรณ์ทั้งหมดที่ต้องใช้ในการดำเนินการ

2. **กระบวนการผลิต** คือ การดำเนินการเพื่อเปลี่ยนวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตให้กลายเป็นสินค้าหรือบริการที่พร้อมนำไปจำหน่าย เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการแปรรูปผลผลิตซึ่งปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และระบบสารสนเทศเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และเพิ่มความสะดวกสบายให้กับเกษตรกรหมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพวัตถุดิบให้กลายเป็นสินค้าหรือบริการ

3. **กระบวนการหลังการผลิต** เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังการผลิต และการแปรรูป เพื่อส่งมอบสินค้า หรือบริการทางการเกษตรที่มีคุณภาพให้กับผู้บริโภค โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดี และความพึงพอใจสูงสุด ประกอบด้วย การดำเนินการสำคัญ 3 เรื่อง คือ

- **ขนส่งขาออก** เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่าผู้บริโภคจะได้รับสินค้าที่มีคุณภาพปลอดภัย และได้มาตรฐานตามที่กำหนด ทั้งการบริหารจัดการขนส่ง การกระจายสินค้า และการเก็บรักษาสินค้าที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้สินค้ายังคงคุณภาพขณะที่ส่งมอบหรือจำหน่ายให้ผู้บริโภค

- **การขายและการตลาด** ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างตราสินค้า การสร้างภาพลักษณ์ของสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อช่วยให้สินค้าเป็นที่รู้จักและจดจำ รวมถึงเกิดความมั่นใจในสินค้าและบริการ

- **บริการ** เพื่ออำนวยความสะดวก สร้างความประทับใจ และช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการใช้สินค้าหรือบริการ เช่น การติดตาม ประเมินความพึงพอใจต่างๆ

ประโยชน์ของการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain)

1. มองเห็นธุรกิจ/กิจการทั้งหมดไม่ใช่ส่วนใดส่วนหนึ่ง
2. สามารถเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ (Value Added)
3. เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านธุรกิจ
4. ลดต้นทุน (สามารถขายสินค้าในราคาต่ำลง)
5. สร้างความแตกต่าง/สร้างคุณค่าในตัวสินค้าและบริการเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มห่วงโซ่การผลิต (Value Added)

1. การสร้างแบรนด์/เอกลักษณ์สินค้า
2. การคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กระบวนการผลิตช่วยลดโลกร้อน
3. บรรจุภัณฑ์ที่แตกต่าง เข้าถึงเหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า
4. การเพิ่มการผลิตสินค้าออกฤดูกาล
5. การจัดการเพาะปลูก การปรับกระบวนการ รูปแบบการปลูกเข้าสู่กระบวนการปลอดภัยหรืออินทรีย์
6. การสร้างพันธมิตร
7. การสื่อสาร/พูดกับลูกค้าให้เป็นการเล่าเรื่องในสินค้า/บริการนั้นๆ ลูกค้าได้อะไรจากเรา เราได้อะไรจากลูกค้า
8. การจัดการของเสีย หรือของเหลือ ให้เป็นของที่มีราคา หรือลดปริมาณของเสียให้มากที่สุด
9. เกษตร BCG (Bio Circular Green Economy)

4.4 การปฏิบัติการเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่การผลิต (Value Chain)

การปฏิบัติการเพื่อเพิ่มมูลค่าจากวัสดุเหลือใช้ภาคเกษตร

มีการปฏิบัติการทำปุ๋ยหมักมูลแพะ เพราะพื้นที่ชุมชนมีการเลี้ยงแพะ เลี้ยงวัว จำนวนมากประกอบกับปัจจุบันชุมชนเริ่มปรับวิถีการทำนาเคมี มาเป็นนาอินทรีย์การใช้ปุ๋ยหมักในการทำนาข้าว และการปลูกผัก จึงมีความจำเป็น เพื่อใช้ในการลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ภาคเกษตร โดย ได้ทดลอง 2 สูตร

ปุ๋ยหมักชีวภาพแห้ง

ปุ๋ยหมักชีวภาพแห้งส่วนมากจะนิยมใช้มูลสัตว์ที่แห้งสนิทดีแล้ว กับเศษซากพืชที่เหลือจากการทำเกษตรเป็นวัตถุดิบหลัก โดยจะใช้ทั้งมูลสัตว์และเศษพืช หรือจะใช้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ แต่ใจความสำคัญคือกองปุ๋ยที่ได้จะค่อนข้างแห้ง เหมาะสำหรับนำไปบำรุงดินด้วยวิธีคลุกเคล้ากับวัสดุเพาะปลูก

สูตรที่ 1 ปุ๋ยหมักมูลสัตว์โบกาคิ

ส่วนผสม 1. มูลสัตว์ตากแห้ง จำนวน 2 กระสอบ 2. แกลบดิบ(เก่า) จำนวน 2 กระสอบ 3. รำจำนวน 1-2 กระสอบ 4. น้ำสะอาดที่ไม่มีคลอรีน 10 ลิตร 5. กากน้ำตาล 2 ช้อนโต๊ะ 6. EM หรือ น้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง 2 ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ

1. ผสมน้ำกับน้ำหมักและกากน้ำตาลเข้าด้วยกัน
2. ผสมมูลสัตว์แห้ง แกลบดิบคลุกเคล้าให้เข้ากัน
3. นำน้ำที่ผสมมารดให้ทั่วผสมให้เข้ากันจนได้ความชื้นเหมาะสม (กำใส่มือแล้วเป็นก้อนโดยไม่มีน้ำไหล) จากนั้นนำรำข้าวไปคลุกให้เข้ากัน
4. นำมาใส่ถุงกระสอบประมาณ $\frac{3}{4}$ ถุง มัดปาก วางไว้ในที่ร่มและแห้ง วางตั้งไม่ซ้อนทับกัน
5. ภายใน 7 วันกลับถุงทุกวัน เพื่อให้อากาศถ่ายเท ตรวจสอบเชื้อไม่ให้บูยแห้ง ถ้าแห้งให้พรมน้ำหลัง 15-30 วันนำมาใช้ได้ (อุณหภูมิบูยเท่ากับอุณหภูมिनอกกระสอบ และไม่มีกลิ่นมูลสัตว์)

สูตรที่ 2 ปุ๋ยหมักมูลสัตว์แบบแห้ง

สถาบันพัฒนาชนบทแห่งเอเชีย (ARI)

ส่วนผสม 1. มูลสัตว์แห้ง 60 กก. 2. ดินดี (ดินป่า หรือดินนา หรือดินใต้กอไผ่) 20 กก. 3. รำข้าว 10 กก. 4. แกลบดำ 10 กก. 5. น้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง หรือ EM 10 ซ็อนโตะ (150 ซีซี) 6. น้ำไม่มีคลอรีน 50 ลิตร (น้ำประปากรองเปิดฝาทิ้งไว้อย่างน้อย 2 คืน) 7. กากน้ำตาล 10 ซ็อนโตะ (150 ซีซี)

วิธีทำ

1. ผสมน้ำกับน้ำหมักและกากน้ำตาลเข้าด้วยกัน
2. ผสมมูลสัตว์แห้ง กับดิน และกลบดำคลุกเคล้าให้เข้ากัน
3. นำน้ำที่ผสมมารดให้ทั่วผสมให้เข้ากันจนได้ความชื้นเหมาะสม (วิธีทดสอบง่ายๆคือถ้ากำปุ๋ยไว้ในมือแล้วไม่มีน้ำไหลออกมาตามง่ามนิ้ว และเมื่อแบมือออก ปุ๋ยก็ยังจับกันเป็นก้อน ถือว่าใช้ได้) จากนั้นนำรำข้าวไปคลุกให้เข้ากัน
4. นำมาใส่ถุงกระสอบประมาณ $\frac{3}{4}$ ถุง มัดปาก วางไว้ในที่ร่มและแห้ง วางตั้งไม่ซ้อนทับกัน
5. ภายใน 7 วันกลับถุงทุกวัน เพื่อให้อากาศถ่ายเท หลัง 15 วันนำมาใช้ได้ (อุณหภูมิบูยเท่ากับอุณหภูมिनอกกระสอบ และไม่มีกลิ่นมูลสัตว์)

สูตรที่ 3 สูตรปุ๋ยแบบง่าย (ปราชญ์ชาวบ้านต้นแบบสัมมาชีพ)

การทำปุ๋ยหมักแบบไม่พลิกกลับกอง

ใช้เศษพืช 3 ส่วน/ มูลสัตว์ 1 ส่วน ขนาดกองกว้าง 1.5 เมตร ยาวไม่จำกัด สูง 1.5 เมตร กองเป็นรูปหน้าจั่ว รดน้ำความเปียก 60%

ห้ามขึ้นเหยียบกองปุ๋ย เพราะต้องการการถ่ายเทอากาศของกองปุ๋ย และตรวจดูความชื้นของกองปุ๋ยบ่อยๆ โดยดูจากความร้อนในกองปุ๋ย หากอุณหภูมิต่ำกว่าความชื้นต่ำต้องเติมน้ำเพิ่มความชื้น ควรกองปุ๋ยในที่โล่งแจ้ง เพื่อการถ่ายเทของอากาศ

ไม่ต้องพลิกกลับกอง ใช้เวลา 2 เดือนใช้ได้ (อยู่ที่การดูแลด้วย)

การปฏิบัติการทำปุ๋ยหมักสูตรต่างๆเพื่อให้ชุมชนได้ทดลองนำวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตรมาสร้างมูลค่าเพิ่ม และนำกลับไปใช้ใหม่เพื่อลดต้นทุนในการทำเกษตร เช่น นาข้าว แพลงผัก สวนผลไม้ ซึ่งปกติชุมชนต้องซื้อปุ๋ยมาใช้ส่งผลให้มีการเพิ่มต้นทุนที่สูง แต่ถ้าหากชุมชนมีการทำปุ๋ยหมักใช้เองเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศษวัสดุเหลือใช้ของภาคเกษตร นับเป็นกิจกรรมหนึ่งในการเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิตของภาคเกษตร

บทที่ 5 บทสรุป

5.1 สถานการณ์และแนวโน้มด้านการส่งเสริมอาหารปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์

สถานการณ์ปัจจุบัน แนวโน้มกลุ่มคนรักสุขภาพ ประกอบกับการนโยบายต่างๆที่มีแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ คงไม่เพียงแต่กลุ่มผู้บริโภคเท่านั้นที่รักสุขภาพ แต่เกษตรอินทรีย์ยังตอบโจทย์ การดูแลสุขภาพแวดล้อม เกษตรอินทรีย์จึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมี การเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ นอกเหนือจากการปฏิเสธการใช้สารเคมีการเกษตรแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของวงจรของธาตุอาหาร, การประหยัดพลังงาน, การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่า เกษตรอินทรีย์เป็นการบริหารจัดการเชิงบวก (positive management) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และการประกอบกิจการสีเขียวให้มีความเติบโต ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้แผนยุทธศาสตร์จังหวัดแต่ละจังหวัดก็ได้ให้ความสำคัญต่อแนวทางการสร้างพื้นที่สีเขียว การทำเกษตรอินทรีย์

ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาจังหวัดด้านส่งเสริมการเกษตร

จังหวัด	ยุทธศาสตร์	แนวทางปฏิบัติ/ส่งเสริม
ชัยนาท	เมืองเกษตรมาตรฐาน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข	1. การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาดและระบบ Logistic สินค้าเกษตรมาตรฐานด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม 2. พัฒนาเกษตรกร และสินค้าเกษตรปลอดภัย บริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน 3. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน 4. สร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มองค์กร สถาบันเกษตรกร เพื่อให้สามารถ ดำเนินการทางธุรกิจเกษตรได้
สุพรรณบุรี	พัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การแปรรูปและผลิตภัณฑ์ เพื่อการบริโภคและการส่งออก	1. พัฒนาระบบการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐาน 2. สนับสนุนและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการผลิตและด้านการตลาดให้เกิดความก้าวหน้าและทันกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน 3. สนับสนุนการสร้างเครือข่าย องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน 4. คุณภาพความปลอดภัยและความมั่นคงด้านอาหาร
กาญจนบุรี	ประชาชนมีคุณภาพ สภาพแวดล้อมดี สินค้าเกษตรมีมาตรฐาน การท่องเที่ยวอัตลักษณ์เมืองกาญจนบุรี ย่านอุตสาหกรรมสีเขียว และประตูสู่ทวาย (การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ)	1. ส่งเสริมการจัดการขยะ การใช้ประโยชน์จากขยะ และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร 2. พัฒนาสถานประกอบการสู่อุตสาหกรรมสีเขียว 3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยการผลิต และกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรทั่วไป เกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ 4. สร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกร และเชื่อมโยงเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเข้ากับตลาดและผู้แปรรูปสินค้าเกษตร 5. พัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรและแนวทางบริหารจัดการห่วงโซ่การผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

กระแสการบริโภคยุคปัจจุบัน มีแนวโน้มการบริโภคอาหารปลอดภัย คนส่วนใหญ่เริ่มใส่ใจและให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตอาหาร หรือ ผู้ประกอบการด้านอาหารต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตควบคู่กันไป กระทั่งนโยบายจากองค์กรและหน่วยงานสนับสนุนก็เริ่มให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกลุ่มองค์กร และผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการรูปแบบอาหารปลอดภัย อินทรีย์ และอาหารเพื่อสุขภาพ นั้นหมายถึงการรวมถึงระบบสภาพแวดล้อมในการผลิต หรือที่นโยบายการส่งเสริมตามแนวทาง BCG (Bio-Circular-Green Economy)

5.2 บทสรุปและแนวทางการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิต

ตารางเปรียบเทียบต้นทุนการทำนา ข้อมูลศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี (มูลนิธิชีวิตไท)

รายการ	บาท/ไร่	รายการ	บาท/ไร่	ส่วนต่าง/บาท
ค่าจ้างรถไถ/รถแทรกเตอร์	500	ค่าจ้างรถไถ/รถแทรกเตอร์	500	/
ค่าจ้างรถดำนา	0	ค่าจ้างรถดำนา	1,200	1,200 อินทรีย์
ค่าน้ำมันสำหรับเครื่องสูบน้ำเข้านา	500	ค่าน้ำมันสำหรับเครื่องสูบน้ำเข้านา	500	/
ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช(ฉีด 2 ครั้ง คุมและฆ่า)	100	ค่าปุ๋ยอินทรีย์ ค่าน้ำหมักจุลินทรีย์ ชีวภาพ	800	1,000 เคมี
ปุ๋ยเคมี(ปุ๋ยยูเรีย 50 ก.ก. 800 บาท ปุ๋ยสูตร 50 ก.ก. 900 บาท)	1,700	-	0	
ค่าสารเคมีฆ่าหอยเชอรี่	0	-	0	/
ค่าจ้างคนหว่านข้าว/ไร่	50	-	0	50 เคมี
ค่าเมล็ดพันธุ์	500	ค่าเมล็ดพันธุ์	500	/
ค่าเช่านา	1,000	ค่าเช่านา	1,000	/
ค่าจ้างรถเกี่ยวข้าว	450	ค่าจ้างรถเกี่ยวข้าว	450	/
ค่าฮอร์โมนฉีดพ่นช่วงข้าวออกรวง (อาโมเร)	90	-	-	90 เคมี
ค่าจ้างรถขนข้างไปขาย	100	ค่าจ้างรถขนข้างไปขาย	100	/
ค่าแรงงาน	320	ค่าแรงงานเกษตรกร (50 วันx 200 บาทต่อวัน/20ไร่ 10,000/20)	500	180 อินทรีย์
รวมต้นทุน/ไร่	5310		5,550	240
ราคาขาย/ตัน	9,000 บาท		11,000 บาท	2,000

จากตารางต้นทุนการทำนาของเกษตรกรชาวนา จ.สุพรรณบุรี การทำนาอินทรีย์ จะมีต้นทุน สูงกว่าการทำนาเคมี 240 บาท ซึ่งเมื่อเทียบราคาขายข้าวอินทรีย์จะมีราคาสูงกว่า 2,000 บาท/ตัน ซึ่งหากคำนวณเมื่อเทียบรายได้ที่จะเกิดขึ้นมีส่วนต่าง 1,760 บาท ส่วนต่างนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการเพิ่มมูลค่าด้านมาตรฐานอินทรีย์ในห่วงโซ่การผลิต ซึ่งยังไม่ได้พัฒนาเรื่องการเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่อื่นๆ เมื่อเทียบข้อมูลต้นทุนการผลิต นาเคมีและนาอินทรีย์ความแตกต่างต้นทุนหมวดค่าใช้จ่ายเรื่องการซื้อปุ๋ยเคมีที่ต้นทุนสูงกว่าชีวภาพถึง 1,000 บาท/

ไร่ ในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเคมีมาเป็นอินทรีย์จะส่งผลให้ส่วนต่างต้นทุนนี้ลดลง จากการอบรมเพื่อเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) สำหรับการทำนาอินทรีย์ คือ การทำปุ๋ยชีวภาพใช้เองด้วยวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตรมีความจำนวนมากที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาทำปุ๋ยชีวภาพ จากการสำรวจพบว่า ฟางข้าว ใบไม้ ใบไผ่ หญ้าแห้ง หน่อกล้วย มูลสัตว์ เช่น วัว แพะ เป็นต้น ปัจจุบันเกษตรกรยังขาดการจัดการให้เป็นระบบและขาดการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้เหล่านี้ ประกอบกับความรู้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของวัสดุเหลือใช้เหล่านี้

ตัวอย่างจากการเก็บข้อมูลวัสดุเหลือใช้ภาคเกษตร ตัวแทนเกษตรกรมาร่วมอบรม

เรื่องวัสดุเหลือใช้จากพื้นที่เกษตรมีอะไรบ้าง

พื้นที่นา

- ฟางหญ้า จำนวน 8 ไร่ วิธีการจัดการ โดยหมักฟาง
- ฟางข้าว จำนวน 12 ไร่ วิธีการจัดการ หมักจุลินทรีย์
- ฟางข้าว จำนวน 23 ไร่ วิธีการจัดการ ขยายฟาง
- ฟางข้าว จำนวน 42 ไร่ วิธีการจัดการ ขยายฟาง

พื้นที่สวน

- ใบไผ่ หญ้าแห้ง วิธีการจัดการ หมักทำปุ๋ย
- หญ้า ใบไม้ วิธีการจัดการ หมัก คลุมโคลน

พื้นที่ฟาร์ม

- มูลหมู มูลเป็ด มูลวัว มูลแพะ วิธีการจัดการ หมักทำปุ๋ย

จากข้อมูลเจอว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่นิยมทำปุ๋ยหมักใช้เอง แต่มีความต้องการที่จะใช้ปุ๋ยหมักในนาข้าว และการปลูกผักด้วยต้องการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการนำมูลสัตว์ไปใช้โดยตรงจะเจอปัญหาเรื่องเชื้อราและโรคที่ติดไปกับมูลสัตว์ ซึ่งยังไม่ผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา แนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิต ของการทำเกษตรอินทรีย์จึงได้ร่วมกันทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลแพะ ซึ่งเป็นการทำโดยใช้ฐานวัตถุดิบมูลแพะ กลุ่มเกษตรกรครบวงจรบ้านหอมกระจุก การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพมูลแพะเมื่อผ่านการทดลองใช้และการพัฒนาสูตรที่เหมาะสม จะใช้ทดแทนการซื้อปุ๋ยหมักชีวภาพจากภายนอก ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการทำนาข้าวอินทรีย์ลงประมาณ 800 บาท/ไร่ เมื่อเทียบกับการลดรายจ่ายต้นทุนของชาวนาโดยทั่วไปที่มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ยประมาณ 10 ไร่/ครัวเรือน นั้นหมายถึงจะลดต้นทุนการผลิตได้ประมาณ 8,000 บาท/การทำนา 1 ครั้ง เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีการทำนา 2 ครั้งต่อปี นั้นหมายถึง จะเป็นการลดต้นทุนประมาณ 16,000 บาทต่อปี และเมื่อเปลี่ยนวิถีเป็นเกษตรอินทรีย์ราคาสูงกว่าท้องตลาดอยู่ที่ 1,760 บาทต่อตัน เมื่อเทียบกับผลผลิตประมาณ 1 ตันต่อ 2 ไร่ เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำนา 10 ไร่ จะมีรายได้เพิ่ม

1,760 บาท × 5 ตัน	เท่ากับ	8,800 บาท × 2 ครั้ง	เท่ากับ 17,600 บาทต่อปี
800 บาท × 10 ไร่	เท่ากับ	8,000 บาท × 2 ครั้ง	เท่ากับ 16,000 บาทต่อปี

จากข้อมูลดังกล่าว หากเกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตการทำนาเคมีไปสู่การทำนาอินทรีย์ และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ภาคเกษตร (ปุ๋ยชีวภาพมูลแพะ) จะสามารถเพิ่มรายได้จากราคาขายข้าวประมาณ 17,600 บาทต่อปี และลดรายจ่าย (ต้นทุนการผลิต) 16,000 บาทต่อปี หมายถึงเกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มประมาณ 33,600 บาทต่อปี (การคำนวณนี้เทียบเท่ากับพื้นที่ทำนา 10 ไร่)

ปุ๋ยคอกมูลแพะ บ้านหอมกระจุก

ปุ๋ยชีวภาพจากมูลแพะ
สำหรับภาคเกษตรกรรม
ใส่แปลงผัก หว่านนาข้าว
ชาวบ้านทดลองใช้เห็นว่าได้ผลดี
จึงได้พัฒนากลายเป็นสินค้า
ของกลุ่ม พร้อมออกจำหน่าย
ให้กับกลุ่มลูกค้ารักธรรมชาติ

การริเริ่มพัฒนาปุ๋ยชีวภาพจากมูลแพะ บ้านหอมกระจุก เพื่อเป็นการทดลองการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ภาคเกษตร เมื่อผ่านการทดลองใช้และเกษตรกรเก็บข้อมูลผลที่เกิดขึ้น หรือผลเปลี่ยนแปลงจากการใช้จะเป็นทางออกให้กับเครือข่ายเกษตรกร ทั้งเกษตรกรชาวนา กลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ และเครือข่ายเกษตรกรอื่นๆ นอกจากการลดต้นทุนยังพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่สามารถออกจำหน่ายสู่ท้องตลาดต่อไปได้

จากการทดลองประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ผ่านช่องทางออนไลน์ (Online) ผ่านเว็บไซต์ และเพจเฟซบุ๊ก ได้รับผลการตอบรับที่ดี และได้รับความสนใจของกลุ่มคนทั่วไป

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เนื้อหาผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย Platform เพจชุมชนมีดี

โพสต์เนื้อหา	บทความความเป็นมาการผลิตปุ๋ยมูลแพะ บ้านหอมกระจุก จ.ชัยนาท มีเป้าหมายเพื่อสื่อสารกับสมาชิกเพจให้ทราบความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ของชุมชน
ช่องทางเผยแพร่	เพจชุมชนมีดี จำนวนสมาชิกเพจ 4,500 คน จำนวนผู้ติดตาม 4,800
วันที่เผยแพร่	15 มกราคม 2568 ถึง ปัจจุบัน
Link	https://www.facebook.com/share/17eJeGaRaH/?mibextid=wwXlfr

หมายเหตุ อัปเดตสถานการณ์ ณ วันที่ 16 มกราคม 2568 เวลา 13.42 น.

วิสาหกิจชุมชน
เกษตรอินทรีย์ครบวงจร
บ้านหอมกระจุก

ปุ๋ยคอก
มูลแพะ

ปุ๋ยชีวภาพจากมูลแพะ สำหรับภาคเกษตรกรรม
ใส่แปลงผัก หวานนาข้าว ชาวบ้านทดลองใช้เห็นว่า
ได้ผลดี จึงได้พัฒนากลายเป็นสินค้าของกลุ่ม
พร้อมออกจำหน่ายให้กับกลุ่มลูกค้าเกษตรกรชาติ

ชุมชนมีดี
20 ชั่วโมง

วันนี้แอดมิน มีเรื่องราวดีๆของกลุ่มเกษตรกร...ที่มีความ
พยายามในการปลดหนี้ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบ
วงจรมันหอมกระจุก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรมันหอมกระจุก
ก่อตั้ง โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มของเครือข่ายและมีการ
ขยายสมาชิกสู่ชุมชน โดยปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 8
คน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรให้มีคุณภาพ เพิ่ม
รายได้ให้สมาชิกซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการ
ทำเกษตร การทำนาข้าว กลุ่มมีเป้าหมายเพื่อการแก้หนี้สิน
ครัวเรือน และการรักษาที่ดินทำกินของสมาชิกไว้ซึ่งไม่
ดูเพิ่มเติม

แก้ไข ไปรับโทรศัพท์

8 1

แสดงความคิดเห็นในชื่อ ชุมชนมีดี

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เนื้อหาผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย Platform เพจมูลนิธิสยามชีพ

โพสเนื้อหา	บทความความเป็นมาการผลิตปุ๋ยมูลแพะ บ้านหอมกระจุก จ.ชัยนาท มีเป้าหมายเพื่อสื่อสารกับสมาชิกเพจให้ทราบความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ของชุมชน
ช่องทางเผยแพร่	1.เพจมูลนิธิสยามชีพ จำนวนสมาชิกเพจ 12,674 คน จำนวนผู้ติดตาม 13,346 คน 2.เว็บไซต์มูลนิธิสยามชีพ
วันที่เผยแพร่	16 มกราคม 2568 ถึง ปัจจุบัน
Link	1.เพจมูลนิธิสยามชีพ https://www.facebook.com/share/17eJeGaRaH/?mibextid=wwXlfr 2.เว็บไซต์มูลนิธิสยามชีพ https://www.right-livelihoods.com/sammachiv-topic-2025-jan-15/

หมายเหตุ อัปเดตสถานการณ์ ณ วันที่ 17 มกราคม 2568 เวลา 15.16 น.

1. เพจมูลนิธิสัมมาชีพ

มูลนิธิสัมมาชีพ
เผยแพร่โดย Jirawadee Yousabay
· 1 วัน ·

เปลี่ยนมูลแพะธรรมดาๆ ให้เป็นปุ๋ยชีวภาพคุณภาพดี สร้างรายได้ให้วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจอย จ.ชัยนาท

อ่านได้ที่
<https://www.right-livelihoods.com/sammachiv-topic-2025.../> ดูเพิ่มเติม

RIGHT-LIVELIHOODS.COM

ปุ๋ยคอกมูลแพะ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจอย
วันนี้แอดมิน มีเรื่องราวดี ๆ ของกลุ่มเกษตรกร..ที่มีความพยายามในการปลดหนี้ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์...

ดูข้อมูลเชิงลึกและโฆษณา [ไปรับทิพส์](#)

คุณ, มูลนิธิชีวิตไท - Local Act, Jirawadee Yousabay และ คนอื่นๆ อีก 3 คน แชร์ 1 ครั้ง

👍 ถูกใจ   🗨 แสดงความคิดเห็น   ➦ แชร์

2. เว็บไซต์มูลนิธิสัมมาชีพ

ปุ๋ยคอกมูลแพะ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจอย

right-livelihoods.com/sammachiv-topic-2025-jan-15/?fbclid=IwY2xjawH3AHNIeHRuA2FibQixMAA8HZSMidcoimtBMTXGcb7xyPkyNd6W86r9ROOH5Cg8AVSi...

มูลนิธิสัมมาชีพ
RIGHT LIVELIHOOD FOUNDATION

หน้าหลัก   เกี่ยวกับเรา   ติดต่อเรา   สินค้าและบริการ   คู่มือ-โปรแกรมฝึกอบรม   โครงการสนับสนุน   ทีมงานมูลนิธิชีวิตไท   แล้วยังดูอะไร   ตาม - ตาม   ติดต่อมูลนิธิ   ช่องทางบริจาค

ปุ๋ยคอกมูลแพะ: วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจอย
Home > Uncategorized > ปุ๋ยคอกมูลแพะ: วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจอย

ปุ๋ยคอกมูลแพะ: วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ครบวงจรบ้านหอมกระจอย

© 16 มกราคม 2025   editor2   Uncategorized

5.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรกรเคมี เป็นอินทรีย์ ปฏิเสธไม่ได้ว่ากลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบันมีความใส่ใจด้านสุขภาพมากขึ้น การบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย หรือเกษตรอินทรีย์จึงเป็นที่นิยม ผู้ผลิตเองจึงต้องมีการปรับตัวเรื่องวิถีการผลิต แต่ก็มีผลความจำเป็นที่หน่วยส่งเสริมและสนับสนุนจะต้องเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจ และข้อมูลที่ต้องการด้านการทำเกษตรอินทรีย์ และการช่วยเหลือในระยะปรับเปลี่ยนซึ่งเป็นระยะที่อาจส่งผลกระทบต่อผลผลิตที่ลดลง การเจอปัญหาจากโรคพืชต่างๆ หากไม่มีการส่งเสริมและสนับสนุนที่เหมาะสม อาจให้ความตั้งใจปรับเปลี่ยนวิถีของเกษตรกรล้มเหลว ด้วยเจอผลกระทบจากภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่มากกระทบ

2. จากการสอบถามข้อมูล และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Focus Group) เกษตรกรยังคงเชื่อมั่นกับระบบการผลิตแบบเดิม และยังคงไม่เห็นความสำคัญของการผลิตแบบอินทรีย์ ด้วยมีความเชื่อว่าการผลิตแบบอินทรีย์จะยุ่งยาก และซับซ้อน สุดท้ายราคาขายก็ไม่ต่างกัน จึงมีความจำเป็นที่ต้องใส่กระบวนการเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) เพื่อให้ผลผลิตและสินค้ามีความต่าง และสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ขึ้นจากการประกอบการแบบเดิมๆ หรือวิถีเกษตรกรเคมี

3. การพัฒนาและส่งเสริมชุมชนด้านการประกอบการชุมชนมีความจำเป็นต่อกระบวนการพัฒนากลุ่มและเกษตรกร ที่ผ่านมานโยบายส่งเสริมเกษตรกรเน้นไปสู่กระบวนการผลิต แต่ในกระบวนการดำเนินกิจการควรมีความเข้าใจทั้งระบบของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เพราะความเข้าใจในห่วงโซ่อุปทานจะทำให้เกษตรกรเข้าใจถึงกระบวนการและกิจกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบการผลิต (Value Chain) ซึ่งจะเปิดช่องทางให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น หรือลดต้นทุนในการผลิต ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

4. ต้องมีการผลักดันให้เกษตรกรจัดทำข้อมูล และการสังเคราะห์ข้อมูลต้นทุนการผลิต เพื่อได้รู้สภาพปัญหาจริง และสามารถนำปัญหาและวางแผนการแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรได้

5. การพัฒนานวัตกรรมและระบบเทคโนโลยีภาคการเกษตร หรือ เกษตรอุตสาหกรรมการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรของไทยให้เป็น Smart Farmer หรือนักธุรกิจเกษตรสมัยใหม่ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ให้แก่ผลผลิตการเกษตร แนะนำการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำมาช่วยแก้ปัญหาการทำเกษตรอย่างถูกต้อง พัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมาตรฐานรับรองการผลิตและแปรรูปสินค้าทางการเกษตร

6. การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรควรมองทั้งระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูป การขนส่ง จนถึงระบบการตลาดที่ต้องให้เกษตรกรเข้าถึง คำว่า ตลาดสินค้าอินทรีย์ ซึ่งต้องไม่ใช่ตลาดทั่วไปที่ปะปนไปกับสินค้าเคมีทั่วไป ครอบคลุมไปถึงความเข้าใจกลุ่มลูกค้า/ผู้บริโภค

แนวคิด (Concept) ในการส่งเสริม พัฒนาเกษตรกรยั่งยืน (Sustainable Agriculture)-เกษตรอินทรีย์ระบบการเกษตรของประเทศไทย ประกอบด้วย เกษตรรายย่อย (เกษตรกรที่ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก) ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาได้ประสบปัญหามากมาย ทั้งการสูญเสียการเข้าถึงที่ดินการเกษตร กระแสส่งเสริมการเกษตรที่พึ่งพาสารเคมี ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนเป้าหมายเกษตรกรรมยั่งยืน และปฏิรูปการเกษตรของไทย เน้นเป้าหมายเกษตรกรรายย่อยรวมทั้งกลไกการสนับสนุนให้เกษตรกร “รายย่อย” มีขีดความสามารถที่จะพัฒนาการผลิตให้มีความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การเกษตรยั่งยืน-เกษตรอินทรีย์ เป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อย ทั้งในแง่การแก้ปัญหาความยากจน (ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของคนในเมือง-ชนบท) ในมุมมองของผู้ศึกษาเห็นว่ากระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

(Stakeholder) ที่มีความจำเป็นในการทำงานเชิงบูรณาการอย่างจริงจัง มีการจัดเก็บและบริหารข้อมูลด้านเกษตรกรอินทรีย์ที่มีความถูกต้อง เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์จากข้อมูลประกอบการส่งเสริมและการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยมีความยั่งยืน และประสบความสำเร็จในอนาคตต่อไป

5.4 บทส่งท้าย

สิ่งที่เป็นปลายทางของความมุ่งหวังการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ก็คือ การที่ได้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกษตรกร และกลุ่มองค์กรเกษตรกรเป้าหมาย ได้เข้าใจและรู้ถึงกระบวนการทั้งระบบของการประอาชีพเกษตร เพื่อให้เกษตรกรได้เห็นถึงคุณค่า และภูมิใจในอาชีพตนเอง รวมถึงได้รับรู้และเข้าใจถึงปัญหาอุปสรรค ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาเกษตรกรไทย และชาวนา ซึ่งเป็นอาชีพที่หล่อเลี้ยงคนไทยและคนในโลกนี้ ให้ประสบความสำเร็จเพื่อจะได้นำความสำเร็จ ไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ให้กลับคืนสู่ชุมชน และสังคมต่อไป

โดยภาพรวม ปัญหาที่เป็นข้อติดขัดของเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรเคมี เป็นเกษตรกรอินทรีย์ จากกลุ่มกรณีศึกษาจะคล้ายคลึงกัน เช่น มีปัญหาหนี้สิน รายได้จากเดิมไม่พอใช้ สินค้าเกษตรถูกกดราคา มีปัญหาตลาดรองรับสินค้า และความเข้าใจในกระบวนการผลิตทั้งระบบ จึงไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในตัวสินค้าและผลิตภัณฑ์ได้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรหลายคน หลายกลุ่ม เริ่มคิดเรื่องของการสร้างมูลค่าเพิ่ม และการลดต้นทุน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปรับวิถีเกษตรเคมี มาเป็นเกษตรกรอินทรีย์ การลดต้นทุนโดยการเรียนรู้ และทดลองทำปุ๋ยชีวภาพ จากวัสดุเหลือใช้ภาคเกษตร พัฒนาการขอรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (PGS) ซึ่งล้วนแต่เป็นแนวทางการดำเนินการเพื่อเพิ่มคุณค่าในระบบการประกอบอาชีพเกษตร และเอื้อต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม

ความยั่งยืนและความเติบโตของวิถีเกษตรกรอินทรีย์ และอาหารปลอดภัยจะเกิดการขยายความเติบโตขึ้น โดยตัวผู้ประกอบการอาชีพเกษตรที่ปรับตัวมาเป็นวิถีเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มผู้บริโภคและลูกค้าจะเป็นส่วนหนึ่งที่มองเห็นถึงคุณค่าในสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ ให้คุณค่าและเลือกบริโภคเพื่อสุขภาพ ซึ่งจะส่งผลเชิงบวกไปสู่ชุมชนอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ จากการทำอาชีพเกษตร หรือทำให้เกิดความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรของชุมชนกลับคืนมา อย่างไรก็ตามแล้วแต่หน่วยงานหรือองค์กรสนับสนุนจะมีบทบาทสำคัญที่จะสานพลังให้ก้าวสู่ความเข้มแข็ง มั่นคง ของเกษตรกร และกลุ่มองค์กร ซึ่งยังคงต้องอาศัยการพัฒนาให้ความรู้ และการสนับสนุนที่สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งจำเป็นต้องขยายความร่วมมือจากหลายภาคส่วนด้วยความมุ่งมั่น จริงจัง และต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย จังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท กาญจนบุรี
- ข้อมูลยุทธศาสตร์ด้านเกษตร สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี
- ข้อมูลยุทธศาสตร์ด้านเกษตร สำนักงานจังหวัดชัยนาท
- ข้อมูลยุทธศาสตร์ด้านเกษตร สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี
- การสร้างประกอบการชุมชน มูลนิธิสมาชีพ
- ข้อมูลต้นทุนการผลิตข้าว มูลนิธิชีวิตไท
- กลุ่มวิสาหกิจ กรณีศึกษา
  1. วิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกียน อำเภอภูพาน จังหวัดน่าน
  2. วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ
  3. วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์พืช ผัก สมุนไพร และผลไม้
  4. วิสาหกิจเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน (PGS)
  5. วิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมล้านนาสันปูเลย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
  6. วิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ อำเภอทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่
  7. กลุ่มลูกไม้คีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

สรุปกระบวนการพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เพื่อเพิ่มมูลค่าห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) ขั้นตอนการผลิตภาคเกษตร

